

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΣΤ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | Ι ΜΑΪΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. 9

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ *

2. Δυσχερείας επίσης παρέσχεν εἰς τοὺς ἑρμηνευτὰς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ ἐπεξηγηματικὴ προσθήκη ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου τοῦ προσεπιθέτου «ὁ καὶ θεοφόρος». Ὁ Walter Bauer (μν. ἔ. σ. 189 ἔ.) χαρακτηρίζει οὐχὶ κοσμητικὸν ἐπιθετον (epitheton ornamentum), ἀλλ' ἐπίσημον τίτλον, προσθετικὸν ἢ καὶ ἐπιτατικὸν τοῦ κυρίου ὀνόματος. Φέρει δὲ πλείστα παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θέσεώς του ἐκ τῆς καθόλου Γραμματείας (π.χ. Ἰωσήπου, Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία I, 15: «Κλεόδημος, ὁ καὶ Μάλχος». V, 1,22. XII, 6,4. XIII, 12,1. XVIII, 2,2. Εὐσ. Ἐ. Ἰ. IV, 10. Κυπριανοῦ, Ἐπιστ. 66 μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν: «Cyprianus, qui et Thascius, Florentio et Puppiano»). Ἐπίσης ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων ἐπὶ παπύρων (π.χ. P. Oxyr. 1, 45: «Διογένης, ὁ καὶ Ἑρμαῖος» 46.54.101. III, 485. X, 1279. — P. Fay 30). Διὰ πλείονα παραδείγματα παραπέμπει εἰς W. Schmidt, Der Atticismus III, 1893 σ. 338 καὶ Deissmann, Bibelstudien 1895 σ. 181 ἔ. Ἡμεῖς παραπέμπομεν καὶ εἰς τὸ κλασσικὸν ἔργον τοῦ E d u a r d S e h w y z e r, Griechische Grammatik. München 1939-1950/3 τ. I-II-III καὶ μάλιστα I, 637 (π.χ. Ἰσίδωτος Ὠριγένης, Μανδρόλυτος Ἐφεσος, Ἀγαθόπους Εἰρήνη, ὀνόματα πολλάκις συνδεόμενα μετὰ τὴν προσθήκην «ὁ καὶ», ἦτοι «καλούμενος». Ἀριστον παράδειγμα ἐκ τῶν Πράξ. 13,9 «Σαῦλος, ὁ καὶ Παῦλος». Ἐπίσης «Κίσσος, ὁ καὶ Λυσίμαχος». Πβλ. καὶ II, 618,2.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 210 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

3. Τὸ ὄνομα θὰ ἠδύνατο διττῶς νὰ ληφθῆ, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ τόνου, ἤτοι ἐνεργητικῶς «Θεοφόρος» ἢ παθητικῶς «Θεόφορος». Πάντως οὕτως ἢ ἄλλως ἀποκτῶμεν πλήρη τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος. Ὁ Κλήμης Ἀλεξ., Στρωμ. VII, 13,82: «θεῖος ἄρα ὁ γνωστικός, καὶ ἤδη ἅγιος, θεοφορῶν καὶ θεοφορούμενος». Πβλ. Εὐσ., Ἐ. Ἱ. VI, 14,7. 12, 104. Πλείονα παραδείγματα ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Γραμματείας ἰδὲ ἐν *A Patristic Greek Lexicon*, ed. by G. W. H. Lampe, D. D., Oxford 1961 σ. 642/3 ἐν λ. «θεοφόρος». Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ παθητικῶς λαμβανόμενον ἐπίθετον «Θεόφορος» σπανιώτερον ἐχρησιμοποιεῖτο, ἐνῶ τὸ ἐνεργητικῶς λαμβανόμενον ἦτο συνηθέστερον. Τὸ παθητικῶς λαμβανόμενον ὑπὸ τινων ἐπίθετον «Θεόφορος» δύναται νὰ εὕρη ποίαν τινὰ ἀνταπόκρισιν εἰς τὸν μεταγενέστερον (I' αἰ.) θρύλον, ὅτι δηλ. ὁ Ἰγνάτιος ἦτο δῆθεν τὸν παιδίον, ὅπερ λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἔστησεν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του, εἰπὼν: «ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε, ὡς τὸ παιδίον τοῦτο...» (Μάρκ. 9,36-37) (παρὰ Lightfoot I, 27). Ἀντιθέτως ἢ κατ' ἀναλογίαν πολυάριθμος χρῆσις τῶν μετὰ τοῦ - φ ὄ ρ ο ς συντιθεμένων ὀνομάτων καὶ ἐπιθέτων — ὡς π.χ. Νικηφόρος, Δαφνηφόρος, Βουληφόρος, Φωσφόρος, Καρποφόρος, Θεσμοφόρος, Μηλοφόρος, Χριστοφόρος κ.π.ἄ. — ἐπιβεβαιοῦν τὴν χρῆσιν τοῦ ἐνεργητικῶς λαμβανόμενου ὀνόματος «Θεοφόρος» καὶ διὰ τὸν Ἰγνάτιον. Καὶ τὸ Μαρτυρολόγιον τοῦ Ἰγνατίου κ.2 ἀπαιτεῖ τὸν τονισμόν εἰς τὸ - φ ὄ ρ ο ς ἐν τῷ ὀνόματι «Θ ε ο φ ὄ ρ ο ς». «Καὶ τίς ἐστιν θεοφόρος;», ἐρωτᾷ ὁ Τραϊανός, ὁ δὲ Ἰγνάτιος ἀπαντᾷ: «ὁ Χριστὸν ἔχων ἐν στέροισι». Καὶ αἱ μεταφράσεις τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου ἀποδίδουν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἰς τὸ «Θεοφόρος» τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου. Οὕτως ἡ σαχιδικὴ μετάφρασις τῶν ἐπιστολῶν πρὸς Φιλαδελφεῖς καὶ Συμυρναίους (Ed. Wessely, μν. ξ. σ. 22. 60), ὅπως καὶ ἡ βοχαϊρικὴ μετάφρασις τοῦ Μαρτυρίου (Lightfoot III, 281) ἀποδίδουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «Θεοφόρος», ὡς «ἐκεῖνον, ὅστις τὸν Θεὸν φέρει». Ἐπίσης καὶ ἡ συριακὴ μετάφρασις (Lightfoot III, 93), ἄλλοτε μὲν ἀφίησιν ἀμετάφραστον τὸ ὄνομα, ἄλλοτε ὁμως μεταφράζει, ὅπως καὶ ἡ ἄρμενικὴ διὰ τῆς φράσεως: «ὁ μετὰ τοῦ Θεοῦ συνυφασμένος» (Zahn, Ignatius von Antiochien σ. 70). Σὺν ἐπὶ τούτοις, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰγνάτιος ἀρέσκειται χρησιμοποιῶν τὴν παροξύτονον ἐνεργητικὴν

χρήσιν τῶν μετὰ τοῦ — φ ὀ ρ ο ς συνθετικῶν, ὡς π.χ. ἐν Ἐφεσ. 9,2 ἔνθα χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις ναοφόροι, χριστοφόροι, ἁγιοφόροι, ὅπως καὶ θεοφόροι ἐν ἐνεργητικῇ σημασίᾳ παροξυτόνως. Πβλ. καὶ Σμυρν. «σαρκοφόρος» καὶ «νεκροφόρος». Ἡ τε εἰκὼν καὶ ἡ ἐννοιολογικὴ σημασία τῆς λέξεως «θεοφόρος» ἦσαν γνωσταὶ καὶ εἰς τὸν θρησκευόμενον εἰδωλολατρικὸν κόσμον. Π.χ. Ἐπικτ. II, 8, 12. 13: «Θεὸν περιφέρεις... ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν» (II, 16. 33). Ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς Lucanus, ὁ ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀναγκασθεὶς ν' αὐτοκτονήσῃ, ἐν τῷ ἔργῳ Pharsalia IX, 563 τὴν αὐτὴν χρήσιν τοῦ ὀνόματος κάμνει. Ὅρα καὶ Κλήμ. Ἀλεξ., Ἐκ τῶν Θεοδότου ἐπιτομῶν ΒΕΠΕΣ τ. 8, 17: «τὸ θεοφόρον γίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον». Εἰρην., Κατὰ αἰρέσ. III, 16,3. V, 8,1: «capere et portare Deum» (Migne, PG 7,922B-C. 1141B). Παρὰ τοῖς Λατίνοις χριστιανοῖς ἡ σημασία τοῦ ὄρου ἐγένετο κατανοητὴ δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸ χωρίον τοῦ Παύλου Α' Κορ. 6, 20: «δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν», ἐρμηνευθέντος εἰς τὴν λατινικὴν ὡς ἐξῆς: glorificate (clarificate) et portare (tol-lite) deum (dominum) in corpore vestro. Πβλ. Tertull. De pudicitia 16. De carnis resurrectione 10. 16. Adv. Marc. V,7. (Migne, PL 1-2. Corpus Cristianorum, ser. lat. 2). Cyprian., Testim. libri III ad Quirinum 3,11. De dominica oratione 11. (Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum, Wien 1868/71, τ. 3,1—3).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Δι' ὅ,τι ἀφορᾶ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Χρήσιμα όμιλητικά κείμενα.

Εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας («Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια»), ἤρχισαν ἀπὸ τινος δημοσιευόμενα τακτικῶς όμιλητικά κείμενα ἀφορῶντα εἰς τὰ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμπίπτουν εἰς τὸ ἀπὸ τῆς κυκλοφορίας ἐκάστου φύλλου ἀρχόμενον δεκαπενθήμερον. Ὅφείλονται εἰς τὴν γραφίδα διακεκριμένου διακόνου τοῦ ἁμβωνος, διακρίνονται δὲ διὰ τὴν ἀπλότητα τῆς γλώσσης, τὴν ποιητικὴν πνοὴν καὶ τὸν βαθύτατα ὀρθόδοξον χαρακτῆρα των. Συνιστῶμεν εἰς ὅσους ἐκ τῶν αἰδесо. ἐφημερίων ἐπιθυμοῦν νὰ ἀκούεται ἐπαξίως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ κατὰ Κυριακὴν ἐκκλησιασμά των, ὅπως χρησιμοποιοῦν αὐτὰ τὰ ὥραῖα πρότυπα. Ἡ ποιότης των, εἰς τὴν μορφήν καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον, ὡς καὶ ἡ προέλευσίς των ἀπὸ ἐπίσημον τῆς Ἐκκλησίας μας πηγὴν, εἶναι ἐγγύησις διὰ τὴν ἐπ' ἀγαθῶ διοχέτευσίν των εἰς τὰς ψυχάς.

Γύρω ἀπὸ τὴν δυσπιστίαν τοῦ Θωμᾶ.

Ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς, τὸν ὁποῖον ἀναμνησθεῖται ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Ἀντίπασχα, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν πολλῶν σύμβολον τῆς δυσπίστου ἐποχῆς μας. Ὅντως, τὸ λογοκρατικόν της πνεῦμα ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἣν ἐκεῖνος ἐπέδειξεν ἀμφιβολίαν ἔναντι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ἐν ἀρνητικῶν σύμβολον ὁ Θωμᾶς. Ὅταν ὑπὸ τοῦ ἐμφανισθέντος καὶ ἐνώπιόν του Κυρίου ἐκλήθη εἰς τὴν ψηλάφωσιν, δὲν τὴν ἐπραγματοποίησεν. Ὁμολόγησεν εὐθύς τὴν πίστιν του εἰς τὸν Ἀναστάντα, ἀναφωνῶν τό: «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!». Διαφέρει λοιπὸν ἀπὸ ὅσους τὸν μιμοῦνται εἰς μόνην τὴν δυσπιστίαν καὶ ὄχι εἰς τὴν καλὴν καὶ ἀγνήν του προαίρεσιν. Δι' αὐτοὺς δὲν εἶναι καὶ θετικὸν σύμβολον.

Αἱ Μυροφόροι.

Αἱ Μυροφόροι ἠξιώθησαν τῆς τιμῆς νὰ γίνουν Ἀπόστολοι τῶν Ἀποστόλων. Διότι αὐταὶ μετέφεραν εἰς ἐκείνους, πὺν θὰ τὴν διέδιδαν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, τὴν χαρμόσυνον εἰδησιν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Τὸ γεγονός τῆς ἐξόχου

Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Α'

(Ραδιοφωνική συζήτηση, πὸν μεταδόθηκε τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, 10ῃ Ἀπριλίου 1977, ἀπ' τὸ Α' Ραδιοφωνικὸ Πρόγραμμα τῆς ΕΡΤ. Ἡ συζήτηση ἔγινε μὲ ἐρωτήσεις τοῦ συνεργάτη τῆς ΕΡΤ Πέτρου Μακροῦ καὶ ἀπαντήσεις τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Εὐαγγέλου Θεοδώρου).

Ἐ ρ ὠ τ η σ η : Ὁλος ὁ χριστιανικὸς κόσμος στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴ Δύση γιορτάζει σήμερα τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Μὰ ὁ ἔορτασμός τοῦ Πάσχα στοὺς Ὀρθόδοξους Ἕλληνες εἶναι πὸ πανηγυρικὸς ἀπὸ ὅ,τι εἶναι στὴ Δύση. Τί θὰ εἴχατε νὰ μᾶς πῆτε πάνω στὴ διαφορὰ αὐτή;

Ἀ π ά ν τ η σ η : Παλαιότερα ἡ διαφορὰ αὐτὴ τοῦ ἔορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἀνάμεσα σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση ἦταν με-

---

διακρίσεως τῶν γυναικῶν αὐτῶν, δικαίας ἄλλωστε ἐπιστέψεως τῆς δλοφύχου ἀφοσιώσεώς των εἰς τὸν Σωτῆρα, δίδει τὴν ἀφορμὴν νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅπως ἐπιποθέτησεν ὁ Χριστιανισμὸς τὸ φῦλον των. Εἰς τὸν κόσμον ἐκείνων τῶν καιρῶν, ἡ Γυνὴ ἐπιστεύετο ὡς πλᾶσμα πολὺ κατώτερον τοῦ Ἄνδρος. Τὸ Εὐαγγέλιον τὴν ἐφώτισεν εἰς τὰς πραγματικὰς τῆς διαστιάσεις, ἀπεκάλυψεν ὅτι, εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Θεοῦ, τὸ Ἄρσεν καὶ τὸ Θῆλυ δὲν διαφέρουν εἰς ἀξίαν. Μεγάλῃ ἀλήθειᾳ, τῆς ὁποίας τὴν οἰκείωσιν ἡ ἀνθρωπότης, ἐπὶ αἰῶνας κατόπιν, ἀγωνίζεται νὰ πραγματοποιήσῃ δι' ὁδῶν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδέποτε ὁμως θ' ἀποφύγῃ τὰς ἀκρότητας, ἀν δὲν διαποισθῇ ἡ σκέψις τῆς ἀπὸ τὰ νάματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

γαλύτερη. Ἐνώ ἡ Δύση δὲν ἔδινε μεγάλη σημασία σὴν Ἀνάστασι, ἀντίθετα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς εἶναι κατ' ἐξοχίην ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία σὸ παρελθὸν εἶχε μετατοπίσει τὴ Λειτουργία τῆς Νύκτας τῆς Ἀναστάσεως σὸ πρωῒ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ὁ Προτεσταντικὸς κόσμος ἐξ ἄλλου ἔχει σὲ δευτερεύουσα μοῖρα τὸ Πάσχα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ, τὴν ἡμέρα πού ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ συμφιλίωσε τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ Θεό. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀντίθετα φύλαξε ποτὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴ παράδοση, ἑορτάζει πάντοτε τὸ Πάσχα ὡς τὴν μεγάλη ἑορτὴ καὶ πανήγυρη καὶ ζῆ ἐξ ὀλοκλήρου ἀπ' τὸ μυστήριον τῆς Ἀναστάσεως. Κάθε Κυριακὴ εἶναι γι' αὐτὴ μὴ ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Μάλιστα κάθε τελεσιουργία τῆς Θείας Εὐχαριστίας σὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἶναι κατ' οὐσίαν μὴ πασχαλινὴ λειτουργία. Τὸ κορύφωμα ὅμως τῆς βιώσεως τῆς Ἀναστάσεως εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, τὴν ὁποία τόσο ὡραία ὕμνησεν ὁ Σολωμός, πού καλεῖ νέους, γέροντας καὶ κόρες, μικροὺς, μεγάλους νὰ μαζευτοῦν σὲς ἐκκλησίας τὲς δαφνοφόρες, γιὰ νὰ φιληθοῦν καὶ νὰ ποῦν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Ἐ ρ ὡ τ η σ η : Εἴπατε, πὺς παλαιότερα ἢ διαφορὰ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως σὸν ἑορτασμὸ τοῦ Πάσχα ἦταν μεγαλύτερη. Τί θέλετε νὰ πῆτε μ' αὐτό; Σήμερα εἶναι μικρότερη ἢ διαφορὰ;

Ἀ π ά ν τ η σ η : Ὅταν μίλησα γιὰ μεγαλύτερη διαφορὰ σὸ παρελθὸν, εἶχα ὑπ' ὄψη μου κάτι, πού εἶπε σ' ἓνα κήρυγμά του σὸ Μάρμπουργκ ὁ διαπρεπὴς γερμανὸς προτεστάντης θρησκευολόγος καθηγητὴς Φρῆντριχ Χάιλερ. Ὁ μέγας αὐτὸς φίλος τῆς Ὁρθοδοξίας εἶπε, πὺς μέσα σὴν Οἰκουμενικὴ Κίνησι ἡ Δύση, καθὼς ἤλθε σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητος καὶ παραδόσεως, παρακινήθηκε νὰ ξαναζωντανέψῃ τὴν παλαιοχριστιανικὴ πασχαλινὴ νυχτερινὴ λειτουργία.

Ἐκτὸς ἀπ' τοὺς λόγους τοῦ Χάϊλερ, θὰ μπορούσαμε νὰ θυμηθοῦμε καὶ τὴ Β' Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ, ἡ ὁποία στὸ περίφημο «Σύνταγμα γιὰ τὴ Θεία Λατρεία», καθὼς δείχνει σὲ πολλὰ σημεῖα τάση ἐπιστροφῆς στὴν Ἀνατολικὴ Παράδοση, τονίζει πολλὰς φορές, πὼς τὸ μυστήριον τοῦ Πάσχα πρέπει νὰ κινητοποιῆ καὶ ἐμπυκνῶν ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Παρὰ ταῦτα, ἡ διαφορὰ τοῦ ἑλληνορθόδοξου ἑορτασμοῦ ἀπ' τὸ δυτικὸ ἑορτασιὸν τοῦ Πάσχα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τεράστια. Γιὰ τοὺς Ὀρθόδοξους Ἕλληνες τὸ Πάσχα εἶναι «ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα, ἡ μία τῶν Σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία, ἑορτῶν ἑορτῆ καὶ πανήγυρις πανηγύρεων». «Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθώμεν ἐν αὐτῇ». Ἡ ὀρθόδοξη ἀναστάσιμη ὑμνολογία εἶναι μοναδική. Οἱ ἀναστάσιμοι ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας μας συνενώνονται μὲ τὶς ἀρμονίες τοῦ σύμπαντος, γιὰ νὰ δοξάσουν τὴν Ἀνάστασι: «Οὐρανοὶ μὲν ἐπαξίως εὐφραινέσθωσαν, γῆ δὲ ἀγαλλιάσθω, ἑορταζέτω δὲ κόσμος, ὁρατός τε ἅπας καὶ ἀόρατος. Χριστὸς γὰρ ἐγήγερται, εὐφροσύνη αἰώνιος». Τέτοιος πανηγυρισμὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἄγνωστος στὴ Δύση.

Ἐ ρ ὄ τ η σ η: Πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγηθῆ ἡ διαφορὰ αὐτὴ τοῦ ἑορτασμοῦ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως; Τί συντελεῖ, ὥστε τὸ ἑλληνορθόδοξο Πάσχα νὰ ἐορτάζεται μὲ τόση πανηγυρικὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση;

Ἀ π ά ν τ η σ η: Ἡ πανηγυρικὴ αὐτὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση στὸν ἑλληνορθόδοξο ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα ἐξηγεῖται πρῶτα - πρῶτα ἀπ' τὸ ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη Ἐκκλησία διαφύλαξε τὴν πρωτοχριστιανικὴ παράδοση. Στὰ βιώματα τῶν ὀρθόδοξων πιστῶν πάλ्लεται καὶ σκιρτᾷ τὸ πνεῦμα τῆς μακραίωνης ὀρθόδοξης παραδόσεως καὶ ζωῆς, ἡ ὁποία, κατ' ἀδιάκοπη συνέχεια, φθάνει σ' αὐτοὺς τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους. Ὅπως ὁμολογεῖ ὁ Φρηνητριχ Χάϊλερ, τὸν ὁποῖο ἀνάφερα πρὶν ἀπὸ λίγο, ἡ ὑπερεκκείλιση αὐτῆ τῆς ἀνα-

στάσιμης χαρᾶς τῶν ὀρθόδοξων ποσιῶν ἀνάγεται στὴν παλααιο-
χριστιανικὴ πράξι καὶ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ κινητήρια δύ-
ναμὴ τῆς μέσα στοὺς σκληροὺς διωγμοὺς καὶ στὰ μαρτύρια
ἦταν ἀκριβῶς ἡ χαρὰ ἀπ' τὴν ἐμπειρία καὶ ἀπόλυτη βεβαιό-
τητα γιὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου. Στοὺς Ὀρθόδοξους κλη-
ροδοτήθηκε ἀμεσώτερα ἢ βεβαιότης, πῶς «ἠγέρθη ὁ Κύριος
ὄντως».

Ἐ ρ ὄ τ η σ η: Μήπως γιὰ τὸν πανηγυρικώτερο ἑορτα-
σμὸ τοῦ Ἑλληνορθόδοξου Πάσχα, ἐκτὸς ἀπ' τὴ μεγαλύτερη
προσῆλωση τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν παλαιοχριστιανικὴ παρά-
δοση, ἔπαιξε ρόλο καὶ τὸ ἑλληνικὸ περιβάλλον καὶ πνεῦμα;

Ἀ π ά ν τ η σ η: Μὲ προλάβετε. Ἀσφαλῶς τὰ ἑλληνι-
κὰ πλαίσια τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα συντέλεσαν ἀπὸ πολ-
λὰς ἀπόψεις στὴν ἀνάπτυξη τῆς λαμπρότητος τοῦ ἑορτασμοῦ.
Ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ τὸ Πάσχα εἶναι «ἡ Λαμπρὴ»
πρῶτα - πρῶτα γιὰ ἱστορικοὺς λόγους. Οἱ ὑπόδουλοι στοὺς
Τούρκους Ἕλληνες ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετίες ἀναπτερόντων-
ταν ἀπ' τὴν Ἀνάσταση καὶ τὴν ἔβλεπαν ὡς ἐγγύηση καὶ τῆς
Ἀναστάσεως τοῦ σταυρωμένου Ἔθνους. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς
τὸ «Ὁκτωήχι», ἢ «Ὁκτώηχος» μὲ τοὺς ἀναστάσιμους ὕμνους
ἦταν τὸ κύριο ἀναγνωστικὸ τῆς ὑπόδουλης νεολαίας, ποὺ
ἐμπνεόταν ἀπ' τὸ «φαιδρὸν τῆς ἀναστάσεως κήρυγμα». Πολ-
λοὶ Νεομάρτυρες πέθαναν μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» στὸ στό-
μα. Ἔτσι λ.χ. ὁ δεκατετράχρονος Χριστόδουλος μασπιγωνό-
ταν μὲ πεντακόσιους ραβδισμοὺς ἀπ' τὸν Γιουσούφ Πασᾶ τῶν
Πατρῶν, ἐνῶ φώναζε θριαμβευτικά: «Χριστὸς Ἀνέστη!». Κι'
ὁ νεομάρτυρας Ἰωάννης ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ὁ ράφτης ρίχτηκε
στὴ φωτιά, ἐνῶ ἔψελνε τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Αὐτὸ εἶχαν στὰ
χείλη ὁ Κολοκοτρώνης κι' οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ τοῦ ἀγῶνα τοῦ
1821.

Ἐλεπτα κι' ἡ ἀνοιξιάτικη ἀναγέννηση καὶ ἀνάσταση τῆς
ἑλληνικῆς φύσεως στὴν περίοδο τοῦ Πάσχα, κατὰ τὴν ὁποία
χρώματα καὶ ἀρώματα, σελήγη καὶ λαμπρὰ ἄστρα καὶ ἀναμι-

μένες λαμπάδες συνθέτουν τὸν ὡραῖο διάκοσμο τῆς μεγάλης ἡμέρας, συντελεῖ ἀναμφίβολα στὸν λαμπρότερο ἑορτασμό. Αὐτὸ ἐξηγεῖ γιατί ὁ «ἅγιος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων» Ἄλέξανδρος Παπαδιαμάντης στὸ μανιφέστο, ποὺ προτάσσει ἀκριβῶς στὸ ἔργο του «Λαμπριάτικος Φάλτης» διακηρύττει: «Ἐν ὄσφ ζω καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε νὰ ὑμνῶ μετὰ λατρείας τὸν Χριστόν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν». Ἡ λατρεία τοῦ Χριστοῦ συνδυάζεται μὲ τὴν περιγραφὴ τῆς Φύσεως!

Ἐ ρ ὡ τ ῆ σ ῆ: Αὐτά, ποὺ εἶπατε γιὰ τὴν ἀνοιξιάτικη ἀναγέννηση τῆς ἑλληνικῆς φύσης, τὴν ὁποία ἀναγέννηση τόνοιζαν κι' οἱ ἀρχαῖες μυστηριακὲς θρησκείες, μήπως μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ὀδηγηθοῦμε στὸ συμπέρασμα, ὅτι στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λατρείας ἐπηρέασαν τὸν ἑλληνορθόδοξο ἑορτασμό τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τρόπον, ποὺ ν' ἀποδεικνύη μιὰ ἰδεολογικὴ ἐνότητα στὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Ἀ π ά ν τ ῆ σ ῆ: Ἡ πρέπουσα ἀπάντηση στὸ ἐρώτημά σας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μονοδιάστατη. Ἀναγκαστικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι πολυδιάστατη, γιατί τὸ ζήτημα μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῆ ὑπὸ διάφορες ὀπτικὲς γωνίες.

Ὅσον ἀφορᾷ στὶς γενικὲς σχέσεις ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς λατρείας δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι ἡ μεταδοθεῖσα σὲ μᾶς βεβαιότης τῶν πρώτων Χριστιανῶν γιὰ τὸ ὅτι «ἠγέρθη ὁ Κύριος ὄντως» καὶ ἡ πνευματικὴ λατρεία τους δὲν ἔχει καμιά σχέση πρὸς τὴν ἐξωτερικὴ εἰδωλολατρικὴ λατρεία. Ἀπόδειξη γι' αὐτὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἄκουσαν ἀπ' τὸν Παῦλο γιὰ τὴν «ἐκ νεκρῶν» Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, «οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον· ἀκουσόμεθά σου καὶ πάλιν περὶ τούτου» (Πράξ. ιζ', 32).

Ἐπειτα γενικὰ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία γιὰ τὴν ἀνάσταση καὶ ἀφθαρτοποίηση τοῦ σώματος ἦταν κάτι ξένο πρὸς τὴν ἑλληνικὴ ἰδεολογία, ποὺ ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Πλατωνισμοῦ καὶ Νεοπλατωνισμοῦ θεωροῦσε τὸ σῶμα ὡς κάτι τὸ

κακό, ἀπ' τὸ ὁποῖο ἡ ψυχὴ ἔπρεπε νὰ ἀπαλλαγῇ ὅσο τὸ δυνατὸ νωρίτερα.

Βέβαια μερικοὶ συσχέτισαν καὶ συσχετίζουν τὸ θάνατο καὶ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ μὲ τὶς ἀρχαῖες μυστηριακὰς λατρεῖες καὶ τελετές, στὶς ὁποῖες γινόταν δραματικὴ παράστασι τῶν δεινῶν, τοῦ θανάτου, τῆς ἀναβιώσεως καὶ τελικῆς νίκης τοῦ «πάτρωνος» Θεοῦ (π.χ. τοῦ Διόνυσου, τῆς Περσεφόνης, τοῦ Ἄδωνι κ.ά.). Κι' ἡ παράστασι αὐτὴ γινόταν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ συμμετάσχουν οἱ μνημένοι στὸ βίῳ τῆς θεότητος καὶ νὰ βροῦν ὕστερα ἀπ' τὸ θάνατο τὴ σωτηρία.

Σήμερα ὅμως ἡ νηφάλια ἔρευνα ἔχει ἀποδείξει, πὼς στὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἄνάστασι ἦταν τὸ κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, δὲν ὑπῆρχεν ἐπαφὴ μεταξὺ Χριστιανισμοῦ καὶ ἑλληνικῆς μυστηριακῆς λατρείας. Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ λέξι «μυστήριον» δὲν ἔχει λατρευτικὴ σημασία, μὰ σημαίνει τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πολεμικὴ στάσι τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν μυστηρίων ἀπέρρεεν ἀπ' τὴ βεβαιότητα, πὼς μεταξὺ χριστιανικῶν καὶ ἐθνικῶν μυστηρίων ὑπάρχει θεμελιώδης διαφορὰ. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ σὲ τελευταία ἀνάλυσι ἀναγόταν στὸ ὅτι τὰ ἐθνικὰ μυστήρια εἶχαν πανθεῖζοντα φυσιολατρικὸ χαρακτῆρα καὶ συνέχιζαν τὴ λατρεία τῶν ἀρχαίων γεωργικῶν λαῶν, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἀντικείμενον τὴ νέκρωσι τῆς φύσεως τὸ χειμῶνα καὶ τὴν ἀναζωογόνησίν της τὴν ἀνοιξι, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ χριστιανικὴ λατρεία εἶχεν ὡς θεμέλιόν της τὸ ἱστορικὸ γεγονός τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Θεοανθρώπου.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(Συνεχίζεται)

Ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας

ΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Μὲ αὐτὴ τὴν ὄνομασία κι ἔκφραση εἶναι γνωστοὶ στὸ ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας οἱ Ἅγιοι Σαράντα Μάρτυρες. Εἶναι γνωστὸ πὼς αὐτοὶ οἱ Ἅγιοι μαρτύρησαν γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ στὴ Σεβάστεια τῆς Μικρασίας.

Τὸ μαρτυρίο τους χρονολογικὰ συμπίπτει γύρω στὰ 307 - 323 μ.Χ. στοὺς χρόνους τοῦ Λικίνιου καὶ κατὰ τὴν ἡγεμονία τοῦ Ἀγρικόλα. Κατὰ τοὺς αὐθεντικοὺς κώδικες τῶν Παρισίων 1575 καὶ 1476 τὰ ὀνόματα τῶν σαράντα μαρτύρων εἶναι: Κυρίων, Κάνδιδος (ἢ Κλαύδιος), Δόμνος, Εὐτύχιος, Σεβηριαννός, Κύριλλος, Θεόδουλος, Βιθιανός, Ἀγγίας, Ἡσύχιος, Εὐνοϊκός, Μελίτων, Ἡλιάδης (ἢ Ἡλίας), Ἀλέξανδρος, Σακεδών, (ἢ Σακερδών), Οὐάλης, Πρίσκος, Χουδίων, Ἡράκλειος, Ἐκδίκιος, Ἰωάννης, Φιλοκτῆμων, φλάβιος, Ξάνθιος (ἢ Ξανθίας), Οὐαλέριος, Νικόλαος, Ἀθανάσιος, Θεόφιλος, Λυσίμαχος, Γάιος, Κλαύδιος, Σμάραγδος, Σισίνιος, Λεόντιος, Ἀέτιος, Ἀκάκιος, Δομετιανός, (ἢ Δομέτιος), Γοργόνιος, Ἰουλιανός (ἢ Ἐλιανός - Ἡλιανός) καὶ Ἀγλάιος. Ὅσα βρίσκονται σὲ παρένθεση εἶναι παραλλαγές τῶν ὀνομάτων τοῦ Α' κώδικα τοῦ 1476, ἐνῶ τὰ περισσότερα ἀναγράφονται στὸ Μηναιῖο, στὸ Δοξαστικὸ τοῦ Ἐσπερινοῦ τῆς ἡμέρας τῆς γιορτῆς τῶν Ἀγίων (9 Μαρτίου).

Ὁ διωγμὸς τοῦ Λικίνιου (307 - 323) ἦταν ὁ τελευταῖος τῶν συστηματικῶν διωγμῶν ποὺ εἶχαν γίνεи ἀπὸ τὴ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία. Ὁ διωγμὸς ἐπὶ Λικίνιου χαρακτηρίζεται σὰν τελευταία προσπάθεια τῆς Ρώμης νὰ ξεριζώσῃ τὸ Χριστιανισμὸ. Ἀλλὰ ὁ ἄχαρης αὐτὸς ἀγώνας δὲν ἔφερε τοὺς καρποὺς ποὺ προσδοκοῦσαν οἱ διώκτες. Γιατὶ ὁ χριστιανισμὸς εἶχε ριζώσῃ γιὰ καλὰ καὶ ὀλοένα φούντωνε.

Οἱ Ἅγιοι Σαράντα Μάρτυρες ὑπῆρξαν κληρωτοὶ στρατιῶτες καὶ ἐκτελοῦσαν τὴ θητεία τους στὴ Μικρὴ Ἀσία, στὴ Σεβάστεια (Σιβὰς σήμερα). Ἐκεῖ γνωρίσθηκαν μεταξύ τους καὶ συνδέθηκαν μὲ στενὴ φιλία σὰν χριστιανοὶ ποὺ ἦταν ὅλοι τους. Ἀπ' τὰ ὀνόματα, τῶν περισσότερων τουλάχιστον, συμπεραίνεται πὼς ἢ καταγωγὴ τους ἦταν ἑλληνικὴ καὶ προερχόταν ἀπὸ διάφορες πατρίδες τῆς περιοχῆς ἐκείνης, τῆς

Ἐναντίας, ἡ ὁποία ἀπ' τὰ παλαιότερα χρόνια ἦταν ἡ κοιτίδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ διωγμὸς τοῦ Λικίνιου ὀφειλόταν στὴν ὑστατή προσπάθειά του, σὰν ἀντίπαλος κι ἀντίζηλος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ν' αὐξήσει τὴν ἐπιρροή του πάνω στὸν εἰδωλολατρικὸ κόσμο, τὸν ὁποῖο καὶ ἐκπροσωποῦσε. Ἐξέδωκε διατάγματα ἐναντία στοὺς χριστιανοὺς μὲ τὴν αὐστηρὴ ἐντολὴ νὰ κακοποιεῖται καὶ νὰ θανατώνεται κάθε ὑποποτος γιὰ τὰ θρησκευτικὰ του φρονήματα γιὰ τὴν πίστη του στοὺς ρωμαϊκοὺς θεοὺς. Ἄν δὲ θὰ τοὺς τιμοῦσε κανεὶς, ἔπρεπε μαρτυρικὰ νὰ πεθάνει σὰν ἀσεβής.

Σύμφωνα μὲ τὸ βασιλικὸ διάταγμα ὁ ἑπαρχὸς τοῦ Εὐξεινίου Πόντου τῆς Καππαδοκίας Ἄγκικόλας, γνωστὸς στὴν ἱστορία γιὰ τὰ ἀντιχριστιανικὰ του αἰσθήματα καὶ γιὰ τὸ φανατισμὸ του, ἐπιδόθηκε μὲ ζῆλο στὸ ἀπάνθρωπο ἔργο τοῦ διωγμοῦ. Οἱ ἔρευνές του στὸ στρατὸ γιὰ τὴν ἀνακάλυψη χριστιανῶν μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν, τὸν ὀδήγησε στὰ ἴχνη καὶ τῶν 40 χριστιανῶν ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὴ Σεβάστεια. Στενοχωρέθηκε ὁ Ἄγκικόλας. Γιατὶ τὸ τάγμα ὅπου ὑπηρετοῦσαν οἱ 40 ἦταν φημισμένο γιὰ τὴ γενναιότητα καὶ τὴν πειθαρχία του. Γιατὶ ἐκτιμοῦσε τὴν ἀντρεία τους στὶς μάχες καὶ τὴν πιστότητα κι ἀφοσίωση ποὺ εἶχαν στὸ καθῆκον.

Ἡ διαπίστωση πὼς οἱ γενναῖοι αὐτοὶ στρατιῶτες ἀνήκουν στὴν «αἴρεση τοῦ Ναζωραίου» — ὅπως χλευαστικὰ ἀποκαλοῦσαν τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ — ἔκανε τὸν Ἄγκικόλα νὰ ὀργισθεῖ ἀκόμη παραπάνω ἐναντίον αὐτῶν τῶν χριστιανῶν. Ὁ ἑπαρχὸς θέλοντας νὰ τοὺς μεταπέσει χρησιμοποίησε ὅλη τὴ ρητορία κι ἐπιχειρηματολογία του. Ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιό τους καὶ τόνισε μαζί μὲ τίς στρατιωτικὲς ἀρετές τους, τὴν ὑποδειγματικὴ προσήλωσή τους στὴν ὑπηρεσία καὶ τὸ σεβασμὸ ποὺ ἔτρεφαν στὸ πρόσωπο τοῦ βασιλιά. Τοὺς προέτρεψε ν' ἀφήσουν τὴν «πλάνη» στὴν ὁποία μπλέχτηκαν καὶ νὰ γυρίσουν στὴ θρησκεία καὶ στοὺς βωμοὺς τους.

Τὸ λόγο πῆρε καὶ μίλησε γιὰ λογαριασμὸ ὄλων ὁ Κάνδιδος. Εἶπε: «Ἐξοχώτατε σ' εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὰ ἐπαινετικά σου λόγια καὶ δηλώνουμε πὼς δὲν κάναμε τίποτε παραπάνω ἀπ' τὴν ὀφειλὴ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ τὴν ὑπηρετοῦν πιστά. Ὁ Χριστὸς, στὸν ὁποῖο πιστεύουμε ὡς Θεὸς μας καὶ Σωτῆρα, Αὐτὸς μᾶς προστάζει ν' ἀποδώσουμε «τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ». Πῶς, λοιπόν, μποροῦμε νὰ μὴ ἀποδώσουμε τὰ ἀνήκοντα στὸ Θεὸ ποὺ εἶναι ὁ ἐμψυχωτὴς τοῦ ἥρωισμοῦ,

τῆς ἀγάπης, τῆς τάξης καὶ πειθαρχίας, τῶν ἀρετῶν ποὺ τράβηξαν τὴν προσοχὴ σου;».

Στὰ λόγια τοῦτα τὰ συνετὰ πρόσθεσε μὲ πολλὴ ἀπλότητα: «Ἄλλὰ διερωτόμαστε, ποιόν τάχα βλάπτουμε; Ποιόν ἀδικοῦμε πιστεύοντας σ' ἓνα τέτοιο Θεό; Ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου —εἶπε ὁ Κάνδιδος στὸν Ἀγρικόλα— εἶναι ὑπακοὴ στοὺς ἄρχοντες ἔστω κι ἂν δὲν πρεσβεύουν ὅσα ἐμεῖς ὡς χριστιανοὶ πιστεύουμε. Γιατί ν' ἀνακρινόμαστε καὶ νὰ λογοδοτοῦμε σὰν ἔνοχοι κι ἐγκληματίες γιὰ τὴ λατρεία, ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ σὲ τέτοια φωτεινὰ ἔργα;»

Γιὰ ἀπάντηση ὁ Ἀγρικόλας ὀργισμένος ἀπὸ τὰ λόγια τῶν σαράντα ἀντρῶν, δίνει τὴ διαταγὴ νὰ φυλακιστοῦν ἐλπίζοντας πὼς θὰ μεταπειστοῦν. Ἐκεῖ στὸ δεσμωτήριο, προσεύχονται. Συζητοῦν. Ἐνισχύει ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ παρηγορήθηκαν. Ἐτοιμάστηκαν ψυχικὰ γιὰ τὸ μαρτύριο. Σύμφωνα μὲ μιὰ παράδοση, ἐκεῖ στὴ φυλακὴ ἐμφανίσθηκε ὁ Κύριος καὶ τοὺς παρακίνησε νὰ μείνουν ἀκλόνητοι μέχρι τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνα.

Ὑστερα ἀπὸ παρέλευση μιᾶς ἑβδομάδας καὶ ἀφοῦ ἀσκήθηκε πάνω τους ἐκφοβισμός, βία καὶ ψυχολογικὴ πίεση, γιὰ νὰ κάμψουν τὸ ἠθικὸ τους, παρουσιάζουν τοὺς Σαράντα Μάρτυρες στὸ δούκα Λυσία, ποὺ ἀσκοῦσε καθήκοντα ἀνώτερου δικαστῆ. Τὴ δίκη ἀπὸ προσωπικὸ ἐνδιαφέρον τὴν παρακολούθησε κι ὁ Ἀγρικόλας γεμάτος ἀγωνία.

Ὁ Λυσίας μὲ μεγάλη ἐπιτηδειότητα καὶ δεξιότητιὰ ρητορικὴ χρησιμοποίησε ὅλα τὰ μέσα καὶ τὴν πειθῶ του γιὰ νὰ τοὺς μεταπείσει. Ἡ προσπάθεια τοῦ δικαστῆ ἔμεινε ἄκαρπη μπροστὰ στὴν ἀκαμψία καὶ στὴν ἡρωικὴ συμπεριφορὰ ποὺ ἔδειξαν οἱ θεοφόροι ὀπλίτες τοῦ Χριστοῦ. Τότε ὁ ἑπαρχος παρακίνησε τὸ δικαστῆ νὰ ἐκδώσει τὴν ἀπόφασί του. Μάλιστα τόνισε, πὼς «δὲν γνώρισε στὸν κόσμον πιὸ πεισματάρηδες ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς χριστιανούς!» Τὴ σταθερότητα καὶ τὴν ἐμμονὴ στὴν πίστη, χαρακτήριζαν σὰν πείσμα. Γιατὶ δὲν μπορούσαν νὰ συλλάβουν τὴ γενναιότητα, τῆς πίστεως τὴ δύναμη, τὴν αὐτοθυσίαν τοῦ μάρτυρα. Ἴσως ἀπὸ μιὰ ἄποψη ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ εἶναι ἐπίμονος, ἄκαμπτος, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὶς ἀκατάλυτες ἀρχὲς καὶ στὶς πεποιθήσεις του.

Μετὰ τὴν ἐντολὴ τούτῃ τοῦ Ἀγρικόλα, ὁ δικαστῆς Λυσίας γιὰ νὰ εἶναι ἐντάξει μὲ τὴ δικαστικὴ του «συνείδηση» καὶ μὲ τὴ δικαιοσύνη, ἄρχισε νὰ ρωτᾷ τὸν καθένα χωριστὰ κι ὑπεύθυνα καὶ ὀνομαστικὰ, ἂν πιστεύει στὸ Ναζωραῖο καὶ

ἄν ἐπιμένει στίς ἰδέες του θυμίζοντας παράλληλα πῶς τοῦ δινόταν ἡ τελευταία πολύτιμη εὐκαιρία νὰ γλυτώσει τὸ μαρτύριο καὶ τὸ θάνατο. Ἡ ἀπάντηση σ' αὐτὰ τὰ προτρεπτικά λόγια τοῦ δικαστῆ ἦταν ἡ στερεότυπη ἀπάντηση: «Κι ἐγὼ εἶμαι χριστιανός». Μὲ πόση ὑπερηφάνεια, καμάρι καὶ θάρρος λεγόταν αὐτὴ ἡ σύντομη καὶ τόσο χαρακτηριστικὴ ὁμολογία.

Μετὰ τὴν πανηγυρικὴ τούτη παρρησία δὲν εἶχε νὰ πράξει τίποτε ἄλλο ὁ Ἀγρικόλας, παρὰ πῶς νὰ ἱκανοποιήσει τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀποστροφή του πρὸς τοὺς ἄλλοτε ἐγκωμιαζομένους στρατιῶτες του. Καὶ ὅπως παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος, ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπάρχου περιορίσθηκε στὸ νὰ «ἐξεύρει τρόπο ὅσο τὸ δυνατό μακροχρόνιου βασανιστικοῦ καὶ πικρότερου θανάτου».

Ἡ νοσηρὴ φαντασία τοῦ τυράννου συνέλαβε τὸ φοβερὸ μαρτύριο τοῦ ἀργοῦ θανάτου καὶ σκληροῦ συνάμα, νὰ ρίψει τοὺς Σαράντα ἄντρες στὴ λίμνη τῆς Σεβάστειας, πού βρισκόταν σὲ ἀπόσταση δύο χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν πόλη. Ἡ Σεβάστεια τὸ χειμῶνα ἔχει ψύχος μέχρι 20 βαθμῶν κάτω ἀπὸ τὸ μηδέν. Οἱ λίμνες καὶ τὰ ποτάμια παγώνουν. Ἦταν λοιπὸν ἀκόμα χειμῶνας, ὅταν ἀποφάσισε ὁ Ἀγρικόλας νὰ πετάξει μέσα σ' αὐτὴ τὴ λίμνη τοὺς 40 στρατιῶτες του. Τὸ ἄγριο ξεροβόρι πού κατέβαινε ἀπὸ τίς κορφές τῶν χιονισμένων βουνῶν διαπερνοῦσε ὡς τὰ κόκκαλα. Σὲ μιὰ τέτοια νύχτα ἔρριξαν στὴν παγωμένη λίμνη τῆς Σεβάστειας τοὺς μάρτυρές μας. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἀπάνθρωπου ἐπάρχου ἦταν τὸ παρατεταμένο μαρτύριο. Οἱ μάρτυρες ὁμως τῆς Σεβάστειας μὲ θαυμαστὴ καρτερία σήκωσαν τὸ σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου.

Ἐμεινε στὴ χριστιανικὴ παράδοση παροιμιώδης ἡ φράση τῶν ἁγίων αὐτῶν ἀντρῶν πού τὴν ἔλεγαν κι ἐπαναλαμβάναν σὰν ἰαχὴ νίκης καὶ γιὰ νὰ δώσει θάρρος ὁ ἓνας στὸν ἄλλο: «Δριμὺ τὸ ψύχος», ἔλεγε ὁ ἓνας, «γλυκὺς ὁ παράδεισος», ἀπαντοῦσε ὁ τρίτος. Καὶ γιὰ πρόκληση καὶ πειρασμὸ κοντὰ ἐκεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν παγωμένη λίμνη πρόβλεψαν κι ἄναψαν φωτιά σὲ κλειστὸ χῶρο γιὰ νὰ τὴν ἐπωφεληθεῖ ὅποιος θὰ ἤθελε. Πράγματι ἡ πρόβλεψη τοῦ σατανικοῦ σχεδίου ἐπέτυχε ν' ἀποσπάσει ἓναν ἀπὸ τοὺς σαράντα, ὅταν τὸ δυνατό κρῦο ἔγινε δυνατότερο καὶ λόγχιζε διαπεραστικά τὰ πλευρὰ καὶ ἔφτανε ὡς τὴν καρδιά, στὸ τελευταῖο ὄχυρὸ τῆς ἀντίστασης. Ὁ ἓνας λοιπὸν γονάτισε μπροστὰ στὸ δῆμιο - ψύχος. Κατέφυγε νὰ βρεῖ ζεστασιά στὴ σημένῃ παγίδα. Ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ χαρεῖ τὴ λιποταξία του. Τὸ σῶμα του δὲν ἄντεξε στὴν ἀντίθεση αὐτὴ ἀνάμεσα στὸ

κρύο καὶ τὴ ζέστη. Βρῆκε οἰκτρὸ κι ἄδοξο θάνατο. Δὲν μπόρεσαν οἱ σύντροφοί του μὲ τίς προτροπές καὶ τίς παρακλήσεις τους νὰ συγκρατήσουν τὸν συστρατιώτη τους.

Ἄπο τοὺς φύλακες στρατιῶτες ὁ ἐπικεφαλῆς Ἀγλάιος, ὁ ἐπιλεγόμενος «καπικλάριος» (ἀρχηγὸς τῆς φρούρησης), διακρινόταν γιὰ τίς ἀρετές του καὶ κατὰ συνέπεια καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπιὰ του. Σὰν τὸν ἑκατόνταρχο Κορνήλιο καὶ τὸ Λογγίνο, τὸν ὑπεύθυνο Ρωμαῖο τοῦ ἀποσπάσματος κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς σταύρωσης στὸ Γολγοθᾶ, ἔκανε τὸ βῆμα ἐκεῖνο ν' ἀναπληρώσει τὸν δύστυχο λιποτάκτη. Οἱ ἀγιολόγοι — σχεδὸν ὅλοι— σημειώνουν κι ἓνα θαυμαστὸ γεγονός - ὄραμα, ποὺ εἶδε τόσο ὁ Ἀγλάιος ὅσο κι οἱ σύντροφοί του. Εἶδε σαράντα ἀγγέλους νὰ κατεβαίνουν ἀπ' τὸν οὐρανὸ κρατώντας ὁ καθένας ἀπὸ ἓνα στεφάνι γιὰ ἔπαθλο καὶ σύμβολο γιὰ τὸ φωτοστέφανο ποὺ τοὺς περίμενε στὸ τέλος τοῦ νικηφόρου ἀγωνίσματός τους. Καὶ κατὰ τὴν ἀφήγηση τοῦ ἔκτακτου ὑπερφυσικοῦ φαινομένου, ἐνῶ οἱ ἄγγελοι ὅλοι ἐτοιμαζόνταν γιὰ τὸ στεφάνωμα τῶν μαρτύρων, ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς στεκόταν μετέωρος καὶ ἀναποφάσιτος. Ἄλλὰ μὲ τὴν τολμηρὴ στάση καὶ συμμετοχὴ τοῦ Ἀγλαίου —τοῦ καπικλάριου— χρησιμοποιήθηκε καὶ τὸ 40ὸ στεφάνι. Ἔγιναν πάλι σαράντα οἱ μάρτυρες τῆς Σεβάστειας.

Ὁ Ἀγλάιος τὴν οὐράνια αὐτὴ ὄπτασις ἐξήγησε σὰν πρόσκληση τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν. Κάτι τέτοιο —περίπου— εἶχε συμβεῖ καὶ μὲ τὸν Παῦλο πάνω στὸ δρόμο πρὸς τὴν Δαμασκό. Καὶ εἶχε πεῖ ὁ Παῦλος γι' αὐτὸ τὸ περιστατικό: «οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὄπτασι». Καὶ ὁ Ἀγλάιος δὲν ἀπειθῆσε στὴν τιμητικὴ πρόσκληση. Ρίχθηκε στὴν παγωμένη λίμνη κραυγάζοντας: «Κι ἐγὼ εἶμαι χριστιανός».

Ἡ αὐγὴ βρῆκε ἄλλους ἡμιθανεῖς, ἄλλους νὰ ξεψυχοῦν καὶ πεθαμένους. Οἱ δῆμιοι ὅμως, κατὰ διαταγὴ πάντα, τοὺς ἔβγαλαν ἀπὸ τὴ λίμνη κι ἔσπασαν τὰ πλευρά τους, τοὺς χτύπησαν θανάσιμα γιὰ ν' ἀποτελειώσουν. Τὰ τιμημένα σώματά τους τὰ ἔρριξαν πάνω στὴν πυρὰ καὶ τοὺς ἐγκατέλειψαν. Οἱ χριστιανοὶ μὲ πολλὴ ἐπιφύλαξη κι εὐλάβεια μάζεψαν ὅ,τι βρῆκαν ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα καὶ τὰ ἔθαψαν σὲ κοινὸ τάφο. Τελειώνει ἡ ἀφήγηση μὲ τοὺς στίχους:

«Πληροῦμεν ὑστέρημα σοῦ, Σῶτερ, πάθους
τεσσαράκοντα, συντριβέντες τὰ σκέλη. Ἄφ'
ἐνάτη ἰάγοι σκέλη ἀνδρῶν τεσσαράκοντα».

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΜΑΣ*

2. Ζητοῦμεν τὴν βρωσίαν τὴν ἀπολλυμένην.

Δὲν ἐγνώριζον, τί ἐζήτουν ἀπὸ τὸν Κύριόν των οἱ δύο μαθηταί. Ἄλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ δέκα, οἱ ἀγανακτήσαντες διὰ τὸν ἐνδεχόμενον παραγκωνισμόν των, δὲν εὕρισκοντο εἰς μικροτέραν πλάνην. Ἐτέλουν πάντες κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς κατὰ κόσμον ἀντιλήψεως καὶ ἀντελαμβάνοντο τὴν Βασιλείαν τοῦ Κυρίου των ὡς μίαν ἐγκόσμιον βασιλείαν μὲ δόξας, τιμὰς καὶ διακρίσεις, μὲ πρῶτους καὶ ἐσχάτους εἰς μίαν ἱεράρχησιν προσώπων. Δὲν εἶχον ἀπαλλαγὴν ἀκόμη ἀπὸ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Οἱ ὀφθαλμοὶ των δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ἴδουν τὸ φῶς τῆς οὐρανόου βασιλείας, τὴν ὁποίαν ἐπηγγέλλετο ἐν παραβολαῖς καὶ διδαχαῖς ποικίλαις ὁ Βασιλεὺς των καὶ Κύριός των. Καὶ τὸ πνεῦμα των ἦτο εἰσέτι ἀσθενές, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ συλλάβῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς δόξης ἐν τῇ ταπεινώσει. Οἱ λόγοι τοῦ Διδασκάλου των* «ὅτι πᾶς ὁ ὑψὼν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. (Λουκ. ιη', 14), ὡς καὶ ὀλόκληρος ἡ περὶ ταπεινοφροσύνης διδαχὴ καὶ ἡ πράξις του, ἤχησαν μὲν εἰς τὰς ἀκοὰς των ὡς λόγοι θαρεῖς καὶ ἤσκησαν ἐπίδρασιν εἰς τὰς μήπω φωτισθείσας ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ψυχὰς των, πλὴν δὲν ἐπέφερον ἀκόμη τὴν ριζικὴν ἀνακαίνισιν τῶν καρδιῶν καὶ διανοιῶν των. Οἱ μετέπειτα λαμπαδηφόροι καὶ διαπρύσιοι κήρυκες τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου, παρηρμήνευσαν ἀσφαλῶς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ Διδασκάλου των* «Ζητεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν». Καὶ ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ὁ Διδάσκαλός των ἤρχετο νὰ καταργήσῃ. Τὴν ὑπερηφάνειαν, τὴν προβολήν, τὴν διάκρισιν. Τὸ σαρκικὸν φρόνημα ὑπερίσχυσε τότε τῆς πίστεως καὶ τοῦ ζήλου των. Διηνοίγετο ἐνώπιόν των μία ἐντελῶς νέα ζωὴ. Τὸ ἠσθάνοντο. Τὴν ἔζων. Πλὴν ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος δὲν εἶχεν ἀκόμη νεκρωθῆ καὶ ἔρριπτε τὴν θαρεῖαν σκιάν του εἰς τὸν χῶρον τῆς νέας ζωῆς. Τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον ἀνεζήτει καὶ ἐν τῇ νέᾳ πολιτείᾳ πλαίσια καὶ μορφὴν κοσμικὴν. Ἡ κατὰ κόσμον δόξα δὲν παρητεῖτο τῶν προνομίων τῆς καὶ ἐζήτει νὰ εἰσέλθῃ ἐκεῖ, ὁπόθεν ἐξώσθη.

Εἰς τὴν ἰδίαν πλάνην ὑπόκειται ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος. Κατασκευάζει μίαν συνισταμένην τῶν δύο ὁδῶν, τῆς θείας καὶ τῆς ἀν-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 222 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

θρωπίνης, καὶ προσπαθεῖ νὰ συζεύξῃ διὰ γεφύρας ἰδικῆς τοῦ ἐπινοήσεως τὰς δύο ὄχθας, αἱ ὁποῖαι διαχωρίζουν τὰ ἐπίγεια ἀπὸ τὰ ἐπουράνια καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων μέγα χάσμα ἠνέφωκται. Εἰς τὴν προσπάθειάν τοῦ αὐτῆν, ὡς εἶναι φυσικόν, χρησιμοποιοεῖ μέσα καὶ ὑλικά, τὰ ὁποῖα ἀπωθοῦνται ἀμοιβαίως. Διότι εἶναι τὰ μὲν πνευματικά, τὰ δὲ σαρκικά. Συγκόλλησις τούτων δὲν εἶναι δυνατή. Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος πλανᾶται καὶ φρονεῖ ὅτι δύναται νὰ συμβιδάσῃ τὰ διεστῶτα. Εὐχαριστεῖται νὰ ἐντροφῇ εἰς τὸν θεῖον Νόμον καὶ εὐρίσκει τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα πάνυ καλόν. Πλὴν ἕτερος νόμος, ὁ ὁποῖος ἐδρεῖται εἰς τὰ μέλη τοῦ σώματός του, τὸν παρασύρει μακρὰν τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς ὁ Νόμος τὸν παρασύρει λαγυθάνοντως, ὥστε κατὰ τὰς προσευχὰς καὶ δεήσεις του πρὸς τὸν Θεὸν νὰ διασταυρώσῃ καὶ νὰ συγχέῃ τὴν πίστιν καὶ τὴν λατρείαν μὲ τὰς κατὰ κόσμον ἐπιθυμίας καὶ ἐπιδιώξεις. Διότι, ἐνῶ ἱκετεύει καὶ ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν, ὅπως ὁδηγήσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ φωτισμοῦ τῆς διανοίας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας του, ταυτοχρόνως τὸν παρακαλεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ καθαρῶς ὑλικά αἰτήματα, νὰ δώσῃ αἰσίαν ἔκθασιν εἰς ὑλικὰς ἐπιδιώξεις του. Καὶ καθ' ὃν χρόνον δέεται, ὅπως τύχῃ συγγνώμης παρὰ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς διὰ τὰ ἀκούσια καὶ ἑκούσια πλημμελήματά του καὶ ἀφεθῶσι τὰ ὀφειλήματά του, αὐτὸς δὲν συγχωρεῖ τοὺς ὀφειλέτας του καὶ τοὺς καθ' οἷονδήποτε τρόπον θλίβοντας καὶ ἀδικοῦντας αὐτόν.

Ἴδου ἡ ἀντινομία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ τῶν ἀνθρωπίνων διαθέσεων. Μᾶς ὑπενθυμίζει τὸν κακὸν δοῦλον τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος προσφάτως μόλις εὐεργετηθεὶς ὑπὸ τοῦ φιλευσπλάγχθου καὶ παναγάθου Κυρίου του, ὅστις τοῦ ἐχάρισε μεγίστην ὀφειλήν, ἐφάνη εὐθὺς ἀμέσως σκληρὸς καὶ ἐκδικητικὸς ἔναντι συνδούλου του δι' ἀσήμαντον πρὸς αὐτὸν ὀφειλήν. Τοῦτο δὲ διότι βιοτικὰ κριτήρια προσδιορίζουν τὴν στάσιν μας καὶ τὰ αἰτήματά μας καί, ἐπομένως, καὶ τὴν συμπεριφορὰν μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔναντι τῶν ἀνθρώπων. Τὸ περιεχόμενον τῶν προσευχῶν μας πολὺ ἀπέχει τοῦ τύπου καὶ τοῦ πνεύματος τῆς προσευχῆς, τὴν ὁποῖαν διετύπωσεν αὐτὸς οὗτος ὁ Κύριος. Δὲν ζητοῦμεν τὴν ἐπουράνιον Βασιλείαν καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ θελήματος τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς γῆς. Ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Κύριον οὐχὶ ἀπλῶς τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον, οὐχὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπολύτως ἀναγκαῖα, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸ εὖ ζῆν. Οὐδεὶς λόγος γίνεται εἰς τὰς προσευχὰς μας περὶ ἐνισχύσεώς μας κατὰ τῶν πειρασμῶν τῆς ψυχῆς μας καὶ πολὺ περισσότερον περὶ ἀφέσεως τῶν ὀφειλημάτων τῶν ἀδελφῶν μας πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν εἰσακούονται αἱ προσευχαὶ μας.

3. Τὸ μοναδικὸν αἴτημά μας πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός.

Ζητεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν! Ναί, θὰ δοθοῦν καὶ θὰ δίδονται ἕσασαι εἰς πάντα ἄνθρωπον πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον. Ἡ θεία Πρόνοια παρέχει ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ παρέχῃ εἰς πάντας ἡμᾶς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, πέραν τῶν ὕψων ὑλικῶν ἀγαθῶν ἢ ἀπειρος τοῦ Θεοῦ ἀγάπη καθημερινῶς μᾶς προσφέρει. Ἄλλωστε, τί ἔχομεν, ὃ οὐκ ἐλάβομεν παρ' Ἐκείνου;

Ζητοῦμεν ὅμως τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν; Ζητοῦμεν νὰ ἔχωμεν ἐν ἀφθονίᾳ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν εἰσακούονται τὰ αἰτήματά μας; Ὅχι, δυστυχῶς. Τὰ αἰτούμενα δὲν ἔχουν ὡς περιεχόμενον τὴν ἀπόκτησιν τοῦ τελείου, τοῦ εὐαρέστου εἰς τὸν Θεόν, τοῦ προάγοντος τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἐν γένει τοῦ οικοδομοῦντος τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ὁ παρῶν κόσμος καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μᾶς ἐνδιαφέρουν, καὶ πάντα τὰ αἰτήματά μας δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἔκφρασιν τῶν κατὰ κόσμον ἐπιθυμιῶν μας. Ἡ βιοτική μέριμνα καλύπτει ὡς παγετῶν τὴν καρδίαν μας, δλόκληρον τὸν χῶρον τῶν διαφερόντων μας. Ὁ ἐπιούσιος ἄρτος, οὐχὶ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν του ἔνοιαν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ὑλικὴν, δὲν μᾶς ἀρκεῖ. Τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς δὲν τὸν ἐκζητοῦμεν. Καὶ εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μᾶς λείπει, ἐκεῖνο τοῦ ὁποῖου πράγματι ἔχομεν τὴν ἀνάγκην.

Ἐν τούτοις αἱ ἀνάγκαι τῆς καθημερινῆς ζωῆς αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν ἀγχώδεις καταστάσεις καὶ πελώρια προβλήματα διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, κατέκτησαν τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἰς τὸν προγραμματισμὸν τοῦ βίου μας, εἰς τὰς ὄνειροπολήσεις μας, εἰς τὰς σκέψεις μας. Ἐγιναν ἰδεώδη, ἔγιναν στόχοι πρὸς οὓς ἔχομεν ἀφιερωθῆ ψυχῇ τε καὶ σώματι. Μετεδλήθησαν εἰς τυράννους ἀδυσωπήτους, διὰ νὰ μᾶς καταθασανίσουν. Καὶ δὲν ἀντιλαμβανόμεθα, ἐν τῇ ἀφροσύνῃ μας, ὅτι παρεδόθημεν τῇ φθορᾷ.

Τὸ ὑλικὸν στοιχεῖον ἔχει τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο κατέστησε κλητὸν μαθητὴν προδότην τοῦ θείου Διδασκάλου του. Τοῦτο ἀπεμάκρυνε τοῦ Εὐαγγελικοῦ φωτὸς τὸν πλούσιον ἄρχοντα, ὅστις «περίλυπος ἐγένετο» ὅταν τοῦ ἐζήτησεν ὁ Κύριος νὰ πωλήσῃ πάντα ὅσα εἶχε καὶ νὰ τὰ διαμοιράσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς, διὰ νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν, διὰ νὰ ἔχῃ «θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ». Τοῦτο ἀπομακρύνει ἐκ τοῦ Χριστοῦ πάντα ἄν-

θρωπον ἔχοντα φρόνημα σαρκικόν. Καί τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχει κατακυριεύσει τὸν κόσμον. Ὁ Ἀδελφόςθεος Ἰάκωβος μᾶς δίδει τὴν ἐξήγησιν εἰς τὴν μὴ ἱκανοποίησιν τῶν αἰτημάτων μας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. «Αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε» (Ἰακ. 4', 3). Περὶ τούτου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Τὰ πλείστα, ἂν οὐχὶ τὸ σύνολον τῶν αἰτημάτων μας, ἔρχονται εἰς σύγκρουσιν καὶ πλήρη ἀντίθεσιν μὲ τὴν πίστιν μας, μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, διότι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα μετεβλήθη εἰς ταπεινὸν δούλον τῶν ὕλικῶν ἀναγκῶν. Ἡ σύγχρονος Ἐπιστήμη δύναται θεθαίως νὰ καυχᾶται, διότι ἐπέτυχε νὰ κατανικήσῃ πολλὰς ἀσθενείας καὶ νὰ παρατείνῃ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴν μας ἐπὶ τινα ἔτη ἀκόμη· δύναται νὰ ἐπαίρεται διὰ τοὺς ἄθλους τῆς εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν μηχανῶν καὶ τὴν τεχνικὴν ἐν γένει πρόοδον, πλὴν δὲν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ὑψίστην ἱεραρχικὴν ἀξίαν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Ὁ παράγων «ἄνθρωπος» εὔρε δικαιώσιν, καὶ ἐλπίδα καὶ σωτηρίαν μόνον ἐν τῷ Χριστῷ καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ εὔρε τὴν ἱκανοποίησιν ὅλων τῶν αἰτημάτων του, ὁσάκις τὸν ἠκολούθησε. Πλησίον Του οὐδενὸς ἔχομεν ἀνάγκην. Καὶ σήμερον «ἔτι ἐν ἡμῖν λείπει». Αὐτὸς ὁ Κύριος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεμακρύνθημεν. Αὐτὸν νὰ ἀναζητήσωμεν. Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ μοναδικὸν αἶτημά μας.

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ *

δ) Ἡ Ἀπαιδευσία τῶν μοναχῶν.

Τὸ αἶτιο αὐτὸ χρειάζεται κάποια ἐπεξήγησι. Δὲν ἐννοῶ τὴν ἀγραμματωσύνην. Ἐννοῶ τὴν ἔλλειψιν βασικῆς μοναχικῆς παιδεύσεως, στοιχειώδους, θὰ ἔλεγα, γνώσεως τῶν μοναχικῶν χρεῶν καὶ καθηκόντων ἀπὸ μέρους ἐνίων μοναχῶν καὶ περισσότερον μοναζουσῶν. Πράγματι ἀναστρεφόμενος κανεὶς μὲ ὄρισμένους μοναχοὺς καὶ συζητῶν μαζί τους, ἀποκομίζει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν ξέρουν γιὰτι ἐγιναν καὶ εἶναι μοναχοί. Ἄγνοοῦν θεμελιώδη πράγματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ἐκ μέρους τῶν βίωσιν τῆς ἀγαθῆς μερίδος καὶ δίδουν λαβὴν εἰς πικρὰ σχόλια εἰς βάρος τῶν. Ὅταν συναντήσῃ κανεὶς τέτοιους μοναχοὺς, ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως πόσῃ σημασίαν ἔχει γιὰ τὸν μοναχὸν ἢ κατὰ Θεὸν παιδεία. Ὑπάρχουν, ἀτυχῶς, μοναχοὶ ποὺ ἐξεκίνησαν στραβά καὶ τώρα ἔχουν ἀποπροσανατολισθῆ. Τοὺς βλέπει κανεὶς καὶ διερωτᾶται γιὰ τὸν σκοπὸ ποὺ ἔχουν στὴ ζωὴ τους. Τὰ μοναστήρια ποὺ ἔχουν τέτοιους μοναχοὺς φθίνουσι καὶ τὸ ὄνομά τους ἔχει χαμηλὸ κῦρος σὲ ὅλη τὴν περιφέρειαν. Εἶναι οἰκτρὸν τὸ θέαμα τέτοιων ἀνθρώπων. Θὰ μπορούσαμε βλέποντάς τους νὰ ἐπαναλάβουμε τοὺς λόγους τοῦ Μ. Βασιλείου σὲ ἐπιστολῇ τοῦ πρὸς τὸν Εὐλόγιον: «Αἰσχύνῃ μὲν καὶ ἐντροπῇ ἐκάλυψεν ἡμῶν τὰ πρόσωπα, λύπη δὲ βαρεῖα πεπλήρωκεν ἡμῶν τὰς καρδίας». Πράγματι, εἶναι νὰ λυπᾶται κανεὶς καὶ νὰ ἐντρέπεται μὲ τὸ κατάντημα αὐτό, ποὺ βλάπτει γενικώτερα τὸν μοναχισμόν καὶ ἀναστέλλει τὶς μοναστικὰς κλίσεις ἀπὸ τὶς ψυχὰς τῶν νέων.

Σὲ ὄρισμένα γυναικεῖα μοναστήρια οἱ μονάζουσες ἐνῶ φοροῦν τὸ ράσο δὲν διαθέτουν καὶ τὴν ἀπαραίτητην ἐκεῖνη μονα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 224 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

χική παιδεία, πού θά τις προφυλάξῃ ἀπό τὸν πνευματικό τους ἀποπροσανατολισμό. Στηρίζονται στὴν ἔμφυτη θρησκευτικότητά τους, πού ἔγινε ἄλλωστε καὶ ἡ αἰτία τῆς ἀφιερώσεώς των. Ὡστόσο αὐτὸ πού λείπει γίνεται αἰτία ὅστε νὰ μὴ ἐπικρατῇ ἀγάπη στὴν Ἀδελφότητα, νὰ μὴ κυβερνᾷ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ προάγονται οἱ ψυχές καὶ νὰ μὴ γυμνάζονται οἱ μοναχὲς στὴν ἀπόκτησι τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, μὲ τις ὁποῖες θὰ σωθοῦν καὶ θὰ ἐκπληρώσουν τὰ καθήκοντά τους. Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ συμβαίη καὶ σὲ μερικὰ ἀνδρικὰ μοναστήρια, ὅπου εἴτε γέροντες εἴτε νέοι μοναχοὶ ζοῦν ἐλεύθερα, καὶ μακρὰ ἀπὸ τὴν γνήσια ἔκφρασι τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς κατὰ Θεὸν παιδείσεως, πού ἀποκτᾶται μὲ τὴν μελέτη τῶν θείων λογίων, μὲ τὴν πνευματικὴ ἐξάρτησι ἀπὸ δοκιμασμένους γέροντες καὶ μὲ τὸ σωστὸ μοναχικὸ βίωμα, πού ἐξαγιάζει τὸν ἄνθρωπο.

Θὰ ἐπανέλθω ἐδῶ σ' αὐτὸ πού ὑπεγράμμισα στὴν ἀρχή. Ἡ ἔλλειψις μορφώσεως στοὺς μοναχοὺς ἢ στὶς μοναχὲς δὲν σημαίνει ἀπαραίτητα καὶ κρίσι στὸ μοναχισμό. Καὶ τοῦτο γιατί ἡ ἀγραμματωσύνη δὲν ἐμποδίζει τὴν εὐσέβεια. Ἔχομε μοναχοὺς ὀλιγογραμμάτους, πού ζοῦν ὅμως κατὰ Θεόν. Ζοῦν μὲ τὸν τρόπο τους ὅπως αὐτοὶ τὸν ἔχουν διαμορφώσει. Δὲν ἀλλάζουν τώρα μὲ τίποτε. Μία δυναμικὴ ἐπέμβασις σ' αὐτοὺς θὰ ὠδηγοῦσε σὲ λυπηρὰ ἀποτελέσματα, γιατί θὰ ἐξηνάγκαζε τοὺς μοναχοὺς αὐτοὺς νὰ γίνουν ἐστίες ἀντιδράσεως. Ἡ διόρθωσις θὰ ἐπέλθῃ ἀπὸ τις νέες Ἀδελφότητες, πού πρέπει νὰ ἐνισχυθοῦν μὲ κάθε τρόπο γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ προσφέρουν στοὺς ἀδελφοὺς τὴν πρέπουσα μοναστικὴ παιδεία. Αὐτὴ, μὲ τὴν σειρά της, θὰ ἐξασφαλίσει βιωσιμότητα στὴν προσπάθεια καὶ αὐτὴ πάλιν θὰ φέρῃ τὴν ἀνοιξι στὸν μοναχισμό.

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΝΘΜΙΑΛΙΑ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΝ ΑΓΩΓΗΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

I. Εἰσαγωγή.

Ὑπεράνω τῆς κεντρικῆς θύρας ἐνὸς σωφρονιστικοῦ καταστήματος τῆς Ρώμης, τὸ ὁποῖον ἐθεμελιώθη τὸ 1703 ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος XI, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «Δὲν ἀρκεῖ τοὺς ἐγκληματίας διὰ τὴν ποινὴν καὶ μόνον εἰς τὴν φυλακὴν νὰ κρατῶμεν. Πρέπει, πολὺ περισσότερον, νὰ τοὺς κάνωμεν διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐντίμους ἀνθρώπους».

Αὕτη, ὅμως, ἡ συμφιλίωσις τοῦ κρατουμένου μετὰ τὴν κοινωνίαν καὶ ἡ ἐκ νέου προσαρμογὴ αὐτοῦ εἰς τὸν ὁμαλὸν κοινωνικὸν βίον εἶναι ἔργον δύσκολον καὶ ἐπίπονον. Ὅπως εἶναι γνωστὸν ἡ κλασσικὴ σκέψις τῆς ἐκδικήσεως δὲν ἠμπόδισεν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐγκληματικότητα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ εἰδικοί μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι τὸ ποσοστὸν ὑποτροπῆς τῶν κρατουμένων κυμαίνεται ἀπὸ 60-80% καὶ εἰς αὐτάς τὰς χώρας ποὺ ἔχουν σύγχρονα σωφρονιστικὰ συστήματα. Πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἡ παθητικὴ ἔκτισις τῆς ποινῆς, ἡ ἀσυναίσθητος προσαρμογὴ εἰς τὸ ὑποκοινωνικὸν περιβάλλον τῆς φυλακῆς καὶ οὐχὶ σπανίως ἡ ἐξαναγκαστικὴ ἐκμάθησις τῶν κανόνων τῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς ἀποτελοῦν ἐν πολλοῖς καὶ σήμερον τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν περισσοτέρων σωφρονιστικῶν καταστημάτων.

Ἡ κοινωνικὴ ἀναπροσαρμογὴ τῶν κρατουμένων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποσκοπεῖ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ποινῶν καὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν μέτρων, ἐλάχιστα ἐπιτυγχάνεται. Παρ' ὅλας τὰς κατὰ καιροὺς μεταρρυθμιστικὰς προσπάθειάς ἡ παροχὴ τῆς ἠθικῆς βοηθείας καὶ ἀγωγῆς πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν ἐλλείψεων καὶ ἀδυναμιῶν τῶν κρατουμένων παρουσιάζει εἰσέτι πολλὰ μειονεκτήματα. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Πολιτεία, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Κοινωνία ἔχουν χρέος νὰ συμβάλλουν οὐσιαστικώτερον εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐκ νέου κοινωνικὴν των ἀποκατάστασιν. Ἡ πα-

ροχή βοήθειας πρέπει να βασίζεται κυρίως ἐπὶ μιᾶς ὑγιoῦς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα ὄλων τῶν κλάδων τῆς σωφρονιστικῆς ἐπιστήμης.

Δὲν ἀρκεῖ πλέον ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς ὑπὸ τοῦ κρατουμένου. Πέραν αὐτῆς ἀπαιτεῖται μία ἐντατικὴ ἀνάλυσις τοῦ χαρακτῆρος του, τῆς καταστάσεώς του καὶ πρὸ πάντων ἡ ὑπ' αὐτοῦ κατανοήσις τῆς μεγίστης σπουδαιότητος καὶ σημασίας π ο ὐ ἔ χ ε ι τ ὸ μ ἔ λ λ ο ν του. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ ποιμαντικὴ θεολογία καὶ ψυχολογία ἔχει πολλὰ νὰ προσφέρῃ. Ὁ ἱερεὺς τῶν φυλακῶν, λόγῳ τῆς ιδιότητός του, ἔχει εἰς χεῖρας του ἕνα σπουδαῖον καὶ ἀποτελεσματικὸν μέσον ἐπαφῆς καὶ ἐπικοινωνίας, διὰ τοῦ ὁποῖου δύναται ἐν πολλοῖς νὰ κεδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κρατουμένου. Τὸ μέσον τοῦτο εἶναι ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος τῆς ποιμαντικῆς συνομιλίας.

Ἡ ποιμαντικὴ συνομιλία, ὡς μέσον θεραπείας εἰς τὴν σωφρονιστικὴν ἀγωγὴν καὶ μεταχειρίσιν, θὰ εἶναι λοιπὸν τὸ θέμα τῆς παρούσης εἰσηγήσεως.

Σύγχρονοι ἐρευνηταὶ συνιστοῦν αὐτὴν ὡς θεραπευτικὸν μέσον καὶ ὑποστηρίζουν τὴν μεγίστην αὐτῆς σπουδαιότητα. Ὁ Johnson εἰς τὸ βιβλίον του «Psychologie der pastoralen Beratung (Freiburg 1968), ἀναφέρει, ὅτι ἡ κοινὴ ἐπιτροπὴ διανοητικῆς ἀσθενείας καὶ ὑγείας Joint commission of mental Illnes and Health διεξήγαγεν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς (U.S.A.) μίαν ἐρευναν μὲ τὸ ἀκόλουθον ἐρωτηματολόγιον:

Ἐ ρ ὠ τ η σ ι ς 1η: Εἰς ποῖον ἀπευθύνεσθε διὰ τὰ προσωπικά σας προβλήματα;

Ἀ π ἄ ν τ η σ ι ς : 42% εἰς τὸν ἱερέα, 29% εἰς τὸν ἱατρόν, 18% εἰς τὸν ψυχίατρον ἢ ψυχολόγον, 13% εἰς ἕνα ἀρμόδιον ὑπηρεσιακὸν ὄργανον, 6% εἰς τὸν δικηγόρον, 3% εἰς ἕναν οἰκογενειακὸν σύμβουλον καὶ 11% εἰς ἕνα ἄλλο πρόσωπον (διδάσκαλον, ἀδελφὴν νοσοκόμον, ἀστυνομικόν).

Ἐ ρ ὠ τ η σ ι ς 2α: Τί σᾶς ὤθησε πρὸς τὰ ἐκεῖ;

Ἀ π ἄ ν τ η σ ι ς : Εἰς τὸν ἱατρόν καὶ τὸν ἱερέα ἐπήγαυε κανεῖς ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ ἀποφάσεως· εἰς τοὺς ἄλλους κατόπιν ὑποδείξεως ἄλλων ἀνθρώπων.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΜΕΘΟΔΕΥΣΕΩΣ
ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ ΔΙ' ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΚΛΑΪΚΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΩΝ ΑΛΗΘΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΑ 2½ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ*

ΓΝΩΜΟΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΠΙ ΓΥΨΗΛΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΕΠΙΣΕΔΟΥ

29) Τὸ παρὸν σχέδιον ἀποτελεῖ ἓνα τρόπον ἀποκτήσεως ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν, μὲ προαιρετικὴν ἀλληλοβοήθειαν, ἐνὸς ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου τῶν Ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας, ὡς ἡ σχετικὴ πρότασις ἢ περιληφθεῖσα εἰς Ἀνακεφαλαιώσεις προτάσεων καὶ Γνωμῶν καὶ ἄλλα κείμενα.

Ἀλληλένδετα εἶναι, συνεπῶς, ἡ πρότασις καὶ τὸ παρὸν σχέδιο καὶ θὰ ἔδει οὕτω ὁμοῦ γὰ ἐξετασθῶν, ὑπὸ τὸ πνεῦμα δὲ αὐτὸ ὡς ἐπιτραπῆ γὰ λεχθῆ ἤδη εὐσεβάστως.

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 235 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

Ἐρώτησις 3η: Πῶς ἐδοθηθήητε;

Ἀπάντησις : 27% ἐδήλωσαν, ὅτι ἐδοθηθήησαν μὲ τὰς διαλογικὰς συζητήσεις καὶ συσκέψεις, 14% μὲ τὴν κατάλληλον μεταχείρισιν ἢ μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἀλλαγὴν τῆς προσωπικῆς των σχέσεως καὶ 12% ἐδήλωσαν, ὅτι ὑπέφερον τὰς ἐκ τῶν προβλημάτων των συγκρούσεις μὲ τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν ἔμφυτον ψυχικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν διέθετον.

(Συνεχίζεται)

Πρωτ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΟΔ. ΝΙΚΟΥ

Λαμβανομένου υπ' ὄψιν ὅτι ἡ τοιαύτη εὐρυτάτη ἀκτινοβολία τῶν Θεῶν Ἀληθειῶν θὰ εἶναι, ὡς εἶναι προφανές, ἀλλὰ καὶ ὡς εἰς πολλὰς γνώμας Προσωπικότητων τονίζεται, «πρὸς ὄφελος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ» καί, ὡς εἰς ἄλλας πολλὰς γνώμας ὑποστηρίζεται, «ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος», ἃς λεχθῆ εὐσεβάστως, ὅτι τὸ προκείμενο μέγα θέμα, τὸ ὁποῖον ἐκινήθη μέχρι τοῦδε, ἐπὶ 16 χρόνια, μέσα σὲ περιωρισμένα ὑπηρεσιακὰ πλαίσια, ἄνευ ἀποτελέσματος τινός, θὰ ἔδει πλέον γὰ κριθῆ ἀπὸ μία Γνωμοδοτικῆ Ἐπιτροπῆ τῆς σεπτῆς Ἑκκλησίας, τῆς Πολιτείας καὶ ἐνδεχομένως καὶ τῆς Κοινωνίας ἐπὶ ὑψηλοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΚΑΝ ΓΙΑ ΕΚΔΑΠΑΝΗΣΙ;

30) Ὅφειλει γὰ προστεθῆ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐκδαπανήσεως ποσοῦ τινός, δοθέντος ὅτι τὸ θέμα εἶναι σήμερον ἡ παροχὴ ὑποσχέσεως τῆς Πολιτείας, ὅτι, συγγραφομένου τοῦ ἔργου ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, θὰ ἀναλάβῃ ἡ Πολιτεία τὴν δαπάνην ἐκτυπώσεως 10.000 ἀντιτύπων εἰς τὰ Κρατικὰ Τυπογραφεῖα.

Πρόκειται ὅμως, οὐσιαστικά, γὰ ἐκδαπάνησι, ὅταν τὸ δαπανηθησόμενον ποσό, γὰ γὰ γίνῃ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔργου, πού θὰ φέρῃ ὠφέλειες ἀσύλληπτης ἐκτάσεως πρὸς κάθε κατεύθυνσι, θὰ ἐπιστραφῇ στὸ Κράτος χίλιες καὶ πλέον φορές ἀπὸ μιὰ καὶ μόνο σελίδα; Τὴν φοροδιαφυγῆ, πού ἀποτελεῖ στήν πραγματικότητα κλοπῆ, πού τόσο αὐστηρὰ ἐλέγχει ὁ Θεῖος Νόμος καὶ πού ἀποστερεῖ τὸ Κράτος ἀπὸ τὴν δυνατότητα γὰ ἀσκῆσιν τὴν πρέπουσα κοινωνικὴ του ἀποστολῆ, πρὸς τίς ἀσθενέστερες οἰκονομικὰ τάξεις, καὶ στερεῖ ἔτσι τὸν ἄπορο ὑπερήλικα ἀπὸ μιὰ σύνταξι, τὸν ἄπορο ἄστεγο ἀπὸ μιὰ στέγη, τὸν ἄπορο ἀσθενῆ ἀπὸ ἱατρικῆ, φαρμακευτικῆ καὶ νοσηλευτικῆ περίθαλψι;

Μήπως ὅμως ἡ σελίδα ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑΣ, πού ἀποδυναμώνει τὸ Ἔθνος, θὰ εἶναι μικρότερης σημασίας;

Ὅπως ἐγράφη πρόσφατα στὸν τύπο, μὲ τὴν συνεχιζόμενὴ σταθερὰ ἐλάττωσι τῆς γεννητικότητος, ἡ Ἑλλάς σύντομα θὰ καταστῆ χώρα γερόντων.

Υπάρχει κανένας λυσιτελέστερος τρόπος ἀντιμετωπίσεως

τοῦ θέματος τούτου ἀπὸ τὴν ἐπίγνωσι τῆς αὐστηρῆς θείκης ἐπιταγῆς;

31) ΔΕΝ ΕΝΔΕΙΚΝΥΤΑΙ ΣΥΝΕΠΩΣ γὰ ἐξετασθῆ ἀπὸ μιὰ τέτοια Γνωμοδοτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἢ ὑπὸ τῶσων Προσωπικοτήτων, — Ἀρχιεπισκόπων καὶ ἄλλων Ἱεραρχῶν, π. Πρωθυπουργῶν, Ἀκαδημαϊκῶν, Πρυτάνεων Πανεπιστημίων καὶ Ἀνωτάτων Σχολῶν, ἐν τῇ ὁλότητι τῶν σχεδόν, Ἀνωτάτων Δικαστικῶν, Καθηγητῶν Πανεπιστημίων καὶ ἄλλων — ἐπικροτηθεῖσα εὐρυτάτη δωρεὰν ἐξάπλωσι τῶν Θείων Ἀληθειῶν, ποῦ θὰ συμβάλλῃ:

Σήμερα μὲν στὴν ἀνύψωσι τοῦ ἠθικοῦ, πνευματικοῦ, ἀνθρωπιστικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, ἀνύψωσι, τῆς ὁποίας τόσον ἔχει ἀνάγκη ἡ χώρα μας, πάντοτε μὲν, τώρα δὲ ἀκόμα περισσότερο, κατόπιν τῆς ἐντάξεώς μας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα, ὡς ἐπίσης θὰ συμβάλλῃ «στὸν καταρτισμὸ ἐνσυνειδήτων Χριστιανῶν» κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεωργίου καὶ τοῦ π. Πρωθυπουργοῦ κ. Στεφ. Στεφανοπούλου, ὅλα τόσο χρήσιμα στὴ σημερινὴ ἰδίως ἐποχὴ μας, ποῦ δὲν περᾶ σχεδὸν ἡμέρα ποῦ γὰ μὴ διαδάσουμε ἢ γὰ μὴ ἀκούσουμε γιὰ κάποιον ἀκόμη ἀποτρόπαιον ἐγκλημα, γιὰ μιὰ μεγάλῃ ἀπάτη, ἕνα μεγάλο σκάνδαλο, μιὰ «κομπίνα», μιὰ «διακεκρυμμένη κλοπὴ»;

Καὶ σὲ κάποιον ἀπώτερο μέλλον, ὅταν οἱ Χριστιανικὲς Πολιτεῖες θὰ ἔχουν πλέον συνειδητοποιήσει ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐδραίωσι τῆς Παγκοσμίου Εἰρήνης ἄνευ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς θρησκείας τῆς ἀγάπης, ποῦ ἐπιτάσσει τὴν εἰρηνικὴ διαβίωσι τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, τότε, ἐν συνεργείᾳ μὲ τις Ἐκκλησίες καὶ μέσῳ ἐνὸς Παγκοσμίου Θρησκευτικοκοινωνικοῦ Ὄργανου Χριστιανικῆς Διαφωτίσεως, μὲ ἀμελητέα σχετικῶς δαπάνη, θὰ ἀρκοῦσε ἢ κάθε χρόνον διάθεσις πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτό, παρ' ἐκάστης Χριστιανικῆς Πολιτείας, τοῦ 1) 20.000 τοῦ δαπανωμένου κατ' ἔτος ποσοῦ δι' ἐξοπλισμούς, καὶ μὲ τὸ συγκεντρούμενον κάθε χρόνον ποσὸν ἑκατομμυρίων δολλαρίων, γὰ διασπείρη στὸν παραπαίοντα σήμερα κόσμον, — ὡς καὶ σὲ σημεῖωμα τῆς προτάσεως ἀνεφέρθη — μὲ ἕνα διβλιάρικον μικρότερον τῶν 100 φύλλων, σ' ὅλες τις γλώσσας, τίς βασικὰς Ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Μιὰ πραγματοποιήσει ποῦ θὰ συμβάλλῃ, πολὺ ταχύτερα ἢ ἤδη, στὸν ἐκχριστιανισμὸ τοῦ μετὰ 20 αἰῶνες ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀληθειῶν

Θεοῦ παραμένουτος 80% τοῦ κόσμου καὶ διὰ τῆς ὁλοκληρώσεως τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ στὴν ἐδραίωσι τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, «ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος», ὅπως ὑπεγράμμισαν τόσες προσωπικότητες.

32) Ἐπαναφερομένου ἤδη τοῦ θέματος εἰς τὴν ἐξαιτουμένην εὐσεβάστως ἀγάληψιν ὑπὸ τῆς Πολιτείας τῆς ἐκτυπώσεως εἰς τὸ Κρατικὸν Τυπογραφεῖον τῶν πρώτων 10.000 ἀντιτύπων, διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἀ π α ρ χ ῆ τοῦ ἔργου, τὰ ἐν συνεχείᾳ, μετὰ δηλαδὴ τὴν κατὰ τὰ ἄνω ὑπόσχεσιν τῆς Πολιτείας, θὰ εἶναι:

— Ἀποδοχὴ, παρὰ τῆς σептῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς πραγματοποιήσεως ἐνὸς τοιούτου ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου τῶν Ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας.

— Ἀποδοχὴ παρομοίᾳ παρὰ τοῦ σептῶ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

— Συγγραφὴ τοῦ ἔργου ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

— Ὑποβολὴ τοῦ κειμένου τούτου στὶς δύο ὡς ἄνω Ἀνώτατες σептῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, πρὸς ἔγκρισιν τοῦ κειμένου καὶ εὐλογίαν τοῦ ἔργου.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. Θ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομήν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

“ΟΠΟΥ ΑΝΕΙ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ...,”

(‘Από τή θρησκευτικότητα τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ). *

Εἶναι δύσκολο νὰ κάνη κάποιος μιάν ἐπιλογή τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, στίς ὁποῖες πιστεύει ὁ Σολωμός. Μέσα ἀπό τὰ ποιήματά του, ὅμως, φαίνεται ὅτι ὁ ποιητής πρῶτα - πρῶτα πιστεύει στήν παντοδυναμία καί ἰδιαίτερα στήν ἀγαθότητα τοῦ Δημιουργοῦ. «Χάρη σ’ αὐτόν (τόν Χριστό) μπόρεσε ἡ Σπλαχνιά νὰ πλησιάσῃ στό κατώφλι τοῦ Αἰώνιου» γράφει στήν «Ὁδῆ γιά πρώτη Λειτουργία». Ὁ Θεός αὐτός εἶναι πανταχοῦ παρών, εἶναι «ἐκεῖς πού ἀκούει καί τή δροσιά πού στάει», εἶναι «εἰς τές αἰσθησες ἀόρατος Μονάρχης». Αὐτόν τόν Θεό, τόν ἀόρατο, μπορεῖ νὰ Τόν ἀτενίσῃ ὁ ποιητής «μέσ στό πανέριμο δάσος», μπορεῖ νὰ Τόν πλησιάσῃ ἡ Μοναχὴ μέ τόν ἰδεατό κόσμο, μακριά ἀπ’ τοῦ βίου τίς μέριμνες. Ὁ Σολωμός νοιώθει πολύ ἔντονα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού ἐρίσκεται κοντά στό Θεό μπορεῖ ν’ ἀντιμετωπίσῃ ἤρεμα τὸ φοβερό μυστήριο τοῦ θανάτου. Καί γράφει στό ποίημά του «Εἰς Μοναχήν»:

*Μὴ φοβηθῆς νὰ σ’ ἔρημη
Τότε ἀπὸ κάθε μάτι,
Ἰδοὺ ὁ Χριστὸς πὺν γέροντας
Στοῦ πόνου τὸ κρεβάτι,
Σοῦ σιάζει τὸ προσκέφαλο
Καὶ σὲ παρηγοῶ¹².*

Καὶ ὁ Μάντζαρος γράφει σχετικὰ: «Εἶναι ἔτοιμος ὁποτεδῆποτε νὰ αἰσθανθῇ τὸ θάνατο τοῦ σώματος ὡς ζωὴ τοῦ πνεύματος, μαντεύοντας τὸν ὠραῖο κόσμο πὺν τὸν περιμένει καί ὅπου συχνότατα στρέφει μυστικὰ τὴ σκέψη καί τὴν ἀγάπη, γιὰτὶ οἱ πιδὶ θαθεῖες προβλέψεις του, ἐκεῖνες πὺν ταιριάζουν στὴ φύση τοῦ πνεύματός του, εἶναι γιὰ τὴν αἰωνιότητα καί τὸ ἄπειρο».

Βέβαια, ἡ πίστη στήν ἀθάνατη ψυχὴ καί τὸν Παράδεισο συνδυάζεται μέ τὴν πίστη στὴ Μέλλουσα Κρίση:

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 233 τοῦ ὑπ’ ἀριθ. 7-8 τεύχους.

12. Δ. Σολωμοῦ, Ὁ Ἄπαντα τὰ Εὐρισκόμενα, Ἀθ. 1965, σ. 169.

Τὰ κόκκαλα ἐβαρέθησαν
Ἐν τῷ μνήμα καρτερώντας,
Καὶ τριζούνε ἀκατάπαντα
Τὴν Κρίση ἀναζητῶντας·
Ἐύπανα, ἀδελφή! τὴ Σάλπιγγα
Τὴν ὑστερη ἀγροικῶ¹³.

γράφει στὸ ποιήμα του «Εἰς Μοναχὴν». Τὴ Σάλπιγγα τῆς Δευτέρας Παρουσίας τὴν παρουσιάζει πάλι στὸν «Κρητικὸ»:

Δάλησε Σάλπιγγα! κί' ἐγὼ τὸ σάβανο τινάζω,
Καὶ οὐρίζω δρόμο καὶ τς ἀγρούς ἀνασημένους
κράζω...¹⁴.

Ἡ πίστη στὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς ἀνώτερου κόσμου εἶναι θεμέλιο καὶ προϋπόθεση κάθε γνήσιας θρησκευτικότητος. Καὶ αὐτὸ μόνον τὸ στοιχεῖο θὰ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὸ βάθος τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τοῦ Σολωμοῦ. Πιὸ πολὺ ὅμως ἡ θρησκευτικότητά του φαίνεται στὸν τρόπο τῆς ζωῆς του. Ὁ Ν. Τωμαδάκης ἀναφέρει ἐπιγραμματικά: «Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ δὲν εἶναι ἀπλῶς διακοσμητικὴ ἀναφορὰ χωρίων καὶ προσώπων, ἐπὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲ ὁ ποιητὴς ἐθεμελίωσε τὸ ἠθικόν του οἰκοδόμημα»¹⁵.

Ὁ Σολωμὸς μελέτησε τὸ μεγαλύτερον ποιητικὸ βιβλίον, τοὺς Ψαλμοὺς, τοὺς Θρήνους τοῦ Ἱερεμίου καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του μελέτησε πάλι μὲ θέρμη τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερα τοὺς ὑμνογράφους Ἰω. Δαμασκηνὸ καὶ Κοσμά τὸν Μαΐουμᾶ καὶ τίς ἀλήθειες ποὺ ἐγκολπώθηκε ἀπ' αὐτὰς τίς μελέτες του τίς ὑμνεῖ στὰ ποιήματά του. Γιατί, ὅπως γράφει ὁ Πολυλάς:

13. Ὁ. π., σ. 169.

14. Ὁ. π., σ. 147 (Ὁ Κρητικὸς, Ἀπόσπ. 19).

15. Ν. Β. Τωμαδάκης (ἐπιμέλεια), Διονύσιος Σολωμὸς (Βασικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 15), Ἀθ. 1954, σελ. ρνα'.

«ὅταν ἡ Τέχνη τολμάῃ νὰ ἐκφράσῃ θρησκευτικούς στοχασμούς, κινδυνεύει πολὺ νὰ χάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, καὶ νὰ φανῇ μικρὴ σιμὰ εἰς τὸ δάθος τῆς ἀποκαλυμμένης ἀλήθειας. Ὁ Σολωμὸς ἐδῆγῃ-κε ἀξιόλογα ἀπὸ τῆς δύσκολῃ θέσιν κ' ἐδυνήθηκε πλαστικῶς νὰ παρ-ραστήσῃ τὰ πλέον μυστηριώδη νοήματα τοῦ Χριστιανισμοῦ»¹⁶.

Ἡ ψυχὴ του εἶχε γιὰ τροφὴν τῆς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον. Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ τὸν συνεῖχε πάντοτε, γι' αὐτὸ κ' ἀναφωνεῖ στὴ θεὰ μερικῶν ἀνόητων σκεπτικιστῶν: «Ἄν δὲν ὑπάρχει Θεός, τότε τί ὑπάρχει;»¹⁷.

Ἡ πίστις διαδρέχει τὴν καθημερινὴν του ζωὴν καὶ τὴν ποιήσῃ του «ὡς πηγὴ πὺρ τρέχει κρυφά, δίχως κανένα ἤχο». Κριτικοὶ ποὺ ἀρνήθησαν τὴν θρησκευτικότητά του Σολωμοῦ, ὁμολόγησαν ὅτι «Ὁ Λάμπρος» εἶναι ποίημα μὲ θρησκευτικὴ δάση. Ὅσο γιὰ τὸ μεγαλύτερον ποίημά του «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι» διάφοροι μελετηταὶ λένε: «Ὀλόκληρο τὸ ποίημα εἶναι θυσιάζον σὲ θρησκευτικὴ ἀτμόσφαιρα, πὺρ θυμίζει τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ἐκεῖνος, ἀπὸ τὸ Γολγοθᾶ φτάνει στὴν Ἀνάστασιν, ἔτσι κ' οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι, ἀφοῦ περάσουν μὴ κλίμακα ἀπὸ δοκιμασίες, τὴν ἑβδομάδα τῶν Παθῶν, ἐξαγιαζόνται μὲ τὸ μαρτύριον καὶ τὴν θυσίαν».

Ἡ νίκη τοῦ πνεύματος πάνω στὴν ὕλη, τῆς ἐλευθερίας πάνω στὴ δουλεία, τῆς ζωῆς πάνω στὸ θάνατον, τοῦ ἀγαθοῦ πάνω στὸ κακό, εἶναι ἰδέα προσφιλέστατη στὸ Σολωμὸ, πὺρ τὴ συναντᾷ συχρᾶν κανεὶς στὸ ἔργον του καὶ πὺρ ἐκφράζεται καθαρὰ στὸν «Πόρφυρα». Ἐδῶ, ἡ νίκη τοῦ ἀθάνατον μέρους τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ψυχῆς, φαίνεται ὡς νὰ ἔρχεται μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ θνητοῦ. Ἡ γνωριμία τοῦ νεκροῦ μὲ τὸν ἄλλο κόσμον, καθὼς ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τὴν ἄλλην πραγματικότητά, τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ ἐπίγεια. Ἀριστοουργηματικὸν εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνον τοῦ «Πόρφυρα», ὅπου ἐκφράζεται ἡ ἰδέα τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς μέρους τοῦ Παραδείσου μέσα στὸν ἄνθρωπον:

Ἡ Κόλασι πάντ' ἄγρουνη σοῦ ἰστήθηκε τριγύρου
Ἀλλὰ δὲν ἔχει δύναμι πάρεξ μακρονά, καὶ πέρα

16. Δ. Σολωμοῦ, Ὑπαντα τὰ ἐδρισκόμενα, (Προλ. Ἰ. Π ο λ υ λ ᾱ)
Ἀθ. 1965, σ. κθ'.

17. Σολωμοῦ Ἰταλικὰ ποιήματα, (ἔμμετρῃ μετάφρ. Κ. Κ α ι ρ ο φ
ύ λ α) Ἀθ. 1954, σ. 84.

Μακρὰ ἄπο τὴν Παράδεισο, καὶ σὺ σ' ἐσὲ ἄχεις μέρος
Μέσα ἄς τὰ σιήθια σου τ' ἀκοῦς, Καλὲ νὰ λαχταρίζῃ;

[Ἀπόστ. 1]

Ἡ θρησκευτικότητα τοῦ Σολωμοῦ¹⁸ δὲν ἦταν οὔτε ἐπιφανειακή οὔτε ποιητική, ὅπως πολλοὶ ἰσχυρίστηκαν. Ἦταν βαθειὰ χριστιανική, ὀρθόδοξη θρησκευτικότητα, ἦταν τὸ ἀπαύγασμα τῆς ἀγγῆς εὐσέβειας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ποὺ ἀγωνιζόταν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Αὐτοῦ τοῦ ἔθνους τὰ ἰδανικά καὶ τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ ἔθνικοὺς παλμοὺς διερμήνευσε ὁ μέγας ἔθνικός μας ποιητής. Καὶ τὸ παράδειγμά του μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ποῦμε πῶς οἱ ἔθνικοὶ ποιηταὶ δὲν εἶναι μόνο «Μουσῶν Προφήται», ὅπως ὀνόμαζαν τοὺς ποιητὰς οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι, ἀλλὰ καὶ προφῆτες τοῦ ἔθνους τους, κήρυκες τῶν ἰδανικῶν, τῶν παλμῶν καὶ τῶν ἐλπίδων τους.

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΣΧΟΥ, πτ. Φ.

18. Βλ. Ν. Θ. Μ π ο υ γ ά τ σ ο υ, Ἡ ἰδεολογικὴ ἐπίδρασις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἔθνικοῦ ποιητοῦ Διον. Σολωμοῦ (Ἄνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας» Τόμος ΚΘ' 1958) Ἀθήναι 1958, ὅπου ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ βρῇ πλουσιώτατη βιβλιογραφία πάνω στὸ θέμα.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδοικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὀρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΚΑΤΑ ΒΙΒΛΙΑΡΙΟΥ*

Ἀντιδράσεις ἐν Ἑλλάδι.

α'. Αὐτεπάγγελτος διώξις. Παραπομπή εἰς Δίκην.

Ἴδωμεν ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ τί συνέβη μὲ τὴν ἐμφάνισιν (κυκλοφορίαν) αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν μας. Πρὶν ἀκόμη μεταφρασθῆ καὶ κυκλοφορήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Θ. Παπακωνσταντίνου ἀφιέρωσεν ἄρθρον μὲ τὸν τίτλον «Μαθητικὸς Ἀναρχισμὸς» (Ἀκρόπολις, 27-10-1974), ὅπου ἀνεφέρετο εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ «ἀναρχοκομμουνιστικοῦ αὐτοῦ βιβλίου», ὡς τὸ ἀποκαλεῖ, καὶ εἰς τὸ κακόηθες περιεχόμενόν του, ἐπισημαίνων συγχρόνως καὶ τὰ ἐλεύθρια ἀποτελέσματα διὰ τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν πρὸς τὴν ὁποίαν κυρίως ἀπευθύνεται. Μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν «Τὸ Κόκκινο βιβλιαράκι τῶν Μαθητῶν» ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1975, μετεφρασμένον καὶ εἰς τὴν χώραν μας πρὸς «ἐνημέρωσιν» τῶν νέων!

Ἡ εὐαισθησία τῆς Δικαιοσύνης δὲν τὸ ἄφησεν ἀπαρατήρητον. Τὸ αἴσθημα εὐθύνης καὶ τὸ χρέος τοῦ καθήκοντος ὑπεγγύρευσαν τὴν διώξιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Ὁ εἰσαγγελεὺς ποινικῆς διώξεως κατέσχεν αὐτὸ τὴν 10-2-75 διὰ τὸ διαβρωτικόν του περιεχόμενον καὶ τὸν ἐν γένει ἀρνητικόν του χαρακτῆρα διὰ τὴν νεολαίαν καὶ τὴν κοινωνίαν.

Ἡ ἐφημερὶς «Καθημερινή» ἔγραφε σχετικῶς: «Χθὲς τὸ πρωὶ 10-2-75 ὁ ἀνακριτὴς κ. Δημητρίλος, κατόπιν αὐτεπαγγέλτου διώξεως τοῦ εἰσαγγελέως κ. Τσεβᾶ, προέβη στὴν κατάσχεση τοῦ βιβλίου τῶν Ἐκδόσεων “Βέργος”, “Τὸ κόκκινο βιβλιαράκι τῶν μαθητῶν” ἀπὸ τὰ Γραφεῖα τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου, Σόλωνος 128. Ἀφορμὴ γιὰ τὴ διώξιν ἔδωσε στὸν εἰσαγγελέα ἄρθρον τοῦ κ. Θ. Παπακωνσταντίνου στὴν “Ἀκρόπολη” τῆς 27-10-1974.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 242 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

Τὸ θέμα κατασχέσεως βιβλίου πιθανὸν νὰ ἀπασχολήσῃ καὶ τὴ Βουλὴ κατόπιν ἐρωτήσεων βουλευτῶν»¹⁵.

Ὁ νόμος ὅμως βάσει τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ δίωξις κατηργήθη καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ Δικαστικαὶ Ἀρχαὶ παρέπεμψαν τὴν ὑπόθεσιν εἰς δίκην καὶ ἐκλήθησαν μάρτυρες διὰ νὰ καταθέσουν σχετικῶς μὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου.

Ἡ δίωξις τοῦ βιβλίου ἐδημιούργησε θόρυβον καὶ μερὶς τοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ τύπου ἐθεώρησεν ἀσυμβίβαστον τὴν ἐνέργειαν τῆς Δικαιοσύνης μὲ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς χώρας. Οἱ θιασῶται τοῦ βιβλιαρίου αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀρθοῦν εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς των, ἴσως λόγῳ τῆς ιδεολογικῆς οἰστροηλατίας τῆς περιόδου ἐκείνης ἢ ποιᾶς σκοπιμότητος καὶ ἔδωκαν πολιτικὸν χαρακτῆρα συσχετίζοντες τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου μὲ τὰς ἐννοίας τῆς ἐλευθερίας, τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνημερώσεως τῶν μαθητῶν. Ἡ σύγχυσις αὕτη περὶ τὰς ἀρχὰς ταύτας ὑπερχέωσεν ἀρμοδίους καὶ ὑπευθύνους παράγοντας νὰ λάβουν θέσιν δημοσίως.

Εἰς μίαν ἐρευναν τοῦ περιοδικοῦ «Ταχυδρόμος»¹⁶ παρουσιάζεται ἀνάγλυφος ἡ εἰκὼν τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἐν πρώτοις ὁ ἐκπρόσωπος τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς, ὅστις διέταξε τὴν κατάσχασιν τοῦ βιβλίου, δηλώνει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά:

«Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐπενεργεῖ διαβρωτικῶς εἰς τὴν ἠθικὴν προσωπικότητα τοῦ νέου ἀνθρώπου. Τοῦ δίνει ψευδεῖς προσανατολισμοὺς καὶ τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀντικοινωνικὴν ἐκδήλωσιν, τὴν ἐξαχρείωσιν καὶ τὴν ἐγκληματικότητα.

Διατί; Διότι ὁ νέος ἄνθρωπος ἐγγύτερον πρὸς τὸν χῶρον τῆς φαντασίας καὶ τοῦ συναισθήματος εὐρισκόμενος καὶ μακρὰν τῆς λογικῆς δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἔχει πλήρη ἱκανότητα νὰ ἀξιολογήσῃ ὀρθῶς καὶ νὰ κρίνῃ πρεπόντως τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Καὶ οὕτω μέγας ὑφίσταται κίνδυνος νὰ

15. Καθημερινή, 12 Φεβρουαρίου 1975.

16. Ταχυδρόμος, 20 Φεβρουαρίου 1975, σελ. 16-17.

παραμείνη ὁ νέος ἔρμαιον τοῦ ὀρμεμφύτου του καὶ τῆς νοσηρᾶς φαντασίας του».

Ὁ κ. εἰσαγγελεὺς ἐξηγῶν λέγει: «Δὲν θέλω νὰ θεωρηθῆ ἡ ἐνέργειά μου ὅτι κατατείνει στὴ δῖωξι τοῦ ἐντύπου. Ἦτο μιὰ ἐκδήλωσις χρέους εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς»¹⁷.

Ἡ κυβέρνησις διὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ κ. Παν. Λαμπρία δηλώνει κατηγορηματικῶς τὰ ἐξῆς: «Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ πρὶν μιὰ γενιὰ θὰ ἦταν ἀπαράδεκτο καὶ γιὰ ἓνα ὄριμο ἀναγνωστικὸ κοινόν. Σήμερα φρονῶ ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτο (ἢ μᾶλλον εἶναι ἐπικίνδυνο δηλητήριο) γιὰ ἓνα τρυφερὸ κοινόν, ὅπως τὸ μαθητικόν, πρὸς τὸ ὁποῖο δῆθεν ἀπευθύνεται, τοῦλάχιστον στὴν Ἑλλάδα. Χρειαζόνται πολλὰς ἄλλας διαδικασίας γιὰ νὰ εἶναι ἱκανὰ ν' ἀναπτύσσωνται αὐτόματα ἀναγκαῖα ἀντισώματα, πού δὲν θὰ καθιστοῦν ἀφελῆ λεία τοῦ οἰουδήποτε συγγραφέως τοὺς ἀνωρίμους ἀκόμα νὰ κρίνουν ἀναγνώστες τους. Φέρ' εἰπεῖν ὀλόκληρες περικοπὲς περὶ ἀνανισμοῦ, ναρκωτικῶν καὶ διδασκάλων δὲν μποροῦν ν' ἀξιολογηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνηλίκους στὸ σωστὸ ἐπίπεδο τῆς ἀμφισβητήσεως πού προϋποθέτει καὶ ἡσικημένη κριτικὴ διάθεση καὶ φυσικὰ πολὺπλευρες γνώσεις. Οἱ μαθητὲς συνεπῶς μᾶλλον ἐπιχειρήματα γιὰ γκαζούρα, γιὰ σκασιαρχεῖο ἢ γιὰ τολμηρὰς ἀταξίες μποροῦν ν' ἀντλήσουν καὶ πολὺ λιγώτερο — ὅπως μοιάζουν νὰ πιστεύουν οἱ ρηξικέλευθοι συγγραφεῖς — ἀπὸ τὸ ἐμπορικώτατο βιβλιαράκι. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι τὰ φράγματα τῶν ἡλικιῶν, πού δέχεται ἡ νομοθεσία μας, δὲν εἶναι πάντα ἀπαγορευτικὰ εἰς βάρος τῶν νέων.

Εἶναι συχνὰ προστατευτικὰ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ εἰς βάρος τῶν ἐνηλίκων. Εἶναι λοιπόν, φανερό ὅτι ἔτσι ὅπως εἶναι διαρθρωμένη ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ ὅπως στὴ διάρθρωση αὐτῇ στηρίζονται ὀρισμένοι ἠθικοὶ γνώμονες, βιβλία σὰν κι αὐτό, ὅχι μόνο δύσκολα μποροῦν νὰ γίνουν ἀνεκτά, ἀλλὰ καὶ σὲ τελικὴ ἀνάλυσις ἐμφανίζονται ἡλίθια. Γιατί, ἀντὶ τῆς πειθοῦς, χρησιμοποιοῦν ὡς μέθοδο

17. Ταχυδρόμος, περιοδ. ἔ.ἀ. σελ. 16.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

326. Κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα ἐπιτρέπεται ὁ Ἐφημέριος νὰ τελέσῃ τὴν Μεγάλην Πέμπτην ἑσπέρας τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἀγίων Παθῶν εἰς τὴν ἐνορίαν του καὶ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν ἑσπέρας νὰ μεταβῇ καὶ νὰ τελέσῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἐπιταφίου εἰς ἄλλην ἐνορίαν; (Ἐρώτησις «Ἰερέως ὑπαίθρου»).

Θεωρητικῶς δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιο. Εἶναι βέβαια κάτι τὸ ἀσυνήθιστο καὶ ἄτακτο. Οἱ ἀκολουθίαι τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἔχουν διαρθρωθῆ ἔτσι, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἐνότητα, ἱστορικὴ καὶ βιωματικὴ γιὰ τὸν πιστό, ποὺ παρακολουθεῖ τὰ ἱερὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν ἀνάστασι τοῦ Λαζάρου, τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδο εἰς τὸ Ἱεροσόλυμα, τὰ συμβάντα κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, τὴν παράδοσι τῶν φρικτῶν μυστη-

---

τὸ σόκ. Καὶ ἀντὶ νὰ προβληματίζου, ὡς τὸ σημεῖο ποὺμποροῦν πράγματι νὰ προβληματισθοῦν οἱ ἀναγνώστες τους, τοὺς προσφέρουν μιὰ τροφὴ ἀχώρευτη, ἂν μὴ καὶ ἀηδιαστικὴ»¹⁸.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἀνωτέρω δηλώσεις, εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον τοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τὸν ὑπότιτλον «ὄχι διωγμοὺς» ὁμιλοῦν ὑπὲρ τοῦ βιβλίου οἱ: Φ. Κακριδῆς, καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, Σπύρος Πλασκοβίτης, συγγραφεὺς, Ἀντώνιος Σαμαράκης, πεζογράφος, Ἀναστάσιος Ι. Πεπονῆς, τ. γεν. διευθυντὴς τοῦ Ε.Ι.Ρ.Τ., καὶ Στρατῆς Τσίρκας συγγραφεὺς.

(Συνεχίζεται)

ΗΛΙΑΣ Δ. ΜΠΑΚΟΣ

ρίων, τὸ πάθος, τὴν ταφή καὶ τὴν ἀνάστασι. "Ὅλα μαζί συνιστοῦν μία ἱερὰ κλίμακα, ποὺ ἀνεβάζει προοδευτικὰ τὸν πιστὸ καὶ μαζί μὲ τὸν Κύριο τὸν διαβιβάζει ἀπὸ τὸν θάνατο στὴν ζωὴ καὶ στὴν χαρὰ τῆς ἀναστάσεως. Δὲν εἶναι, μὲ ἄλλους λόγους, ὁ ὕλικὸς ναὸς, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν λατρευτικὸ χῶρο μέσα στὸν ὁποῖο τελοῦνται οἱ ἀκολουθίες, ποὺ θὰ ἐμποδίσῃ τὴν μετάρθεσι τῶν ἀκολουθιῶν ἀπὸ τὸν ἕνα στὸν ἄλλον, ἀλλὰ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ, γιὰ χάρι τοῦ ὁποῖου καὶ γιὰ οἰκοδομὴ καὶ σωτηρία τοῦ ὁποῖου γίνονται καὶ πάλι λειτουργικὰ παρόντα τὰ ἱερὰ γεγονότα. Σὲ πολλὰ χωριά, ἐξ ἄλλου, ὅπου ὑπάρχουν δύο ναοί, γίνεται ἐκ παραδόσεως αὐτὴ ἢ ἀλλαγὴ τοῦ τόπου. Στὸν ἕνα δηλαδὴ ναὸ τελοῦνται ὠρισμένες ἀπὸ τίς ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ στὸν ἄλλον οἱ ἄλλες· στὸν ἐνοριακὸ, ἐπὶ παραδείγματι, ναὸ τὰ πάθη, στὸν νεκροταφειακὸ ὁ ἐπιτάφιος κ.ο.κ. Ὁρισμένες πρακτικὲς λειτουργικὲς δυσκολίες, ὅπως ἢ μὴ ἐκφορὰ τοῦ ἐπιταφίου κατὰ τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἑσπερινοῦ, μποροῦν εὐκολὰ νὰ ὑπερπηδηθοῦν.

Τὸ κανονικὸ πάντως θὰ ἦταν στὴν ἴδια ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα νὰ τελεσθοῦν ὅλες οἱ ἀκολουθίες καὶ νὰ παρακολουθήσουν οἱ πιστοὶ καὶ νὰ μετᾶσχουν σ' ὅλες τίς φάσεις τοῦ θεοῦ δράματος. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἀνυπερέβλητες δυσχέρειες ἀναγκάζουν τὸν ἱερέα νὰ ἀπομακρυνθῇ κατὰ τὴν μία ἢ κατὰ τὴν ἄλλη ἀκολουθία γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἄλλους ἀδελφούς, ποὺ χωρὶς αὐτὴν τὴν οἰκονομία θὰ ἔμεναν χωρὶς ἀκολουθίες κατὰ τίς ἱερὲς αὐτὲς ἡμέρες, ἀξίζει καὶ ὁ ἱερεὺς νὰ ὑποβληθῇ στοὺς κόπους τῆς μετακινήσεως καὶ οἱ πιστοὶ τῆς μιᾶς ἐνορίας νὰ στερηθοῦν μέρος τῶν ἀκολουθιῶν γιὰ τὴν ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῆς ἄλλης κοινότητος. Ὅταν συγκρούεται ἡ ἀκρίβεια μὲ τὴν ἀγάπη, νικᾷ πάντα ἡ ἀγάπη. Σὲ καμμιά περίπτωσι τὸ Σάββατο δὲν εἶναι προτιμότερο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

Εἰδικῶς γιὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἐπιταφίου θὰ μποροῦσε νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὑπάρχει παραδοσιακὸς μάλιστα τρόπος, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξοικονομησῇ τίς ἀνάγκες καὶ τῶν δύο ἐνοριῶν. "Ἐν δηλαδὴ ὁ ἱερεὺς τελέσῃ τὴν ἀκολουθία στὴν μία ἐνορία κατὰ τὴν συνήθη ὥρα τὸ ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς καὶ τελέσῃ

δευτέρα ἀκολουθία τῆς πρωϊνῆς ὥρας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, κατὰ τὴν ἀρχαία τάξι, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, συνδυάζοντας ἔτσι καὶ τὴν πασχάλινῃ κοινωνίᾳ τῶν πιστῶν τῆς ἐνορίας αὐτῆς. Ἡ λύσις αὐτῆ θὰ κουράσῃ, βέβαια, ἰδιαίτερος τὸν ἱερέα. Ἄλλ' ἄς εἶναι μία ἐπὶ πλέον θυσία γιὰ τὴν ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν του. Οἱ πατέρες, ἐξ ἄλλου, ἔχουν σοφῶς οἰκονομήσει τὰ πράγματα, ὥστε μετὰ τὸν πολὺν κόπον τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδος νὰ ἀκολουθῇ ἑβδομάδα σχετικῆς λειτουργικῆς χαλαρώσεως καὶ ἀναπαύλας.

327. Ἄκουσα κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ συναξαρίου μιᾶς ἡμέρας τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος μετὰ τὸ Μηνολόγιον νὰ λέγεται καὶ τὸ Συναξάριον τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Εἰς τὰ Πεντηκοστάρια καὶ τὰ Τυπικὰ δὲν ὑπάρχει τίποτε σχετικόν. Εἶναι ὀρθόν νὰ λέγεται; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Π. Κ. Ν.).

Ἀπὸ ὅσο γνωρίζω, ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Συναξαρίου τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου δὲν μαρτυρεῖται οὔτε ἀπὸ τὰ χειρόγραφα οὔτε καὶ ἀπὸ τὰ ἔντυπα Πεντηκοστάρια καὶ Τυπικὰ. Δὲν φαίνεται δὲ νὰ εἶναι πολὺ διαδεδομένη, οὔτε γίνεται καὶ στὸ Ἅγιον Ὅρος. Ὑποθέτω ὅτι εἶναι μᾶλλον Μικρασιατικῆς προελεύσεως ἔθιμο καὶ εἰσῆχθη ἴσως κατ' ἐπέκτασιν τῶν γνωστῶν διατάξεων τοῦ Τυπικοῦ, ὅτι κατὰ τὴν Διακαινήσιμον ἑβδομάδα τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ Πάσχα ἀπαραλλάκτως, πλὴν τῶν τροπαρίων ἐκεινῶν ποὺ ἀλλάσσουν, σύμφωνα μὲ τῆς ἐνδείξεις τοῦ Πεντηκοσταρίου. Ὁ κανὼν μὲ τὰ μεσῶδιά του (Ἐπακοὴ καὶ Κοντάκιον - Οἶκος) μένουσι τὰ ἴδια. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ Συναξάριον, ἐφ' ὅσον λειτουργικὰ ὅλες αὐτὲς τῆς ἡμέρας εορτάζομε τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ γράφων τὸ ἔχει ἀκούσει καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι τοῦ ἄφησε καλὴ ἐντύπωσι, παρὰ τῆς τυχρὸν ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν τυπικὴ ἀκρίβεια τῆς πράξεως αὐτῆς. Θεολογικὰ καὶ εορτολογικὰ ἡ προσθήκη εἶναι ὀρθή.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«ΕΣΤΕΡΕΩΤΑΙ ΕΠΙ ΤΗΝ ΠΕΤΡΑΝ...»

Ὁ γάμος εἶναι, πρὶν ἀπ' ὅλα, μιὰ πράξι εὐθύνης. Αὐτοὶ ποὺ ἐνώνονται μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ ὕμεναίου, ἀναλαμβάνουν τὸ ἱερὸ χρέος νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο μιὰ ζωὴ ἀσκίαστη ἀπὸ κακὰ ἐνδεχόμενα, ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη θέληση. Ἀσκίαστη ἐπίσης ἀπὸ τέτοια ἐνδεχόμενα καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ φέρουν στὸν κόσμο.

Χρειάζεται λοιπόν, πρὶν γίνῃ ἕνας γάμος, οἱ δυὸ ἐνδιαφερόμενοι νὰ σκεφθοῦν λογικὰ καὶ ἠθικὰ. Νὰ διαπιστώσουν ἂν καὶ κατὰ πόσο ἔχουν ὁ καθένας τὶς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ ἐπιτυχημένη συμβίωση.

Οἱ προϋποθέσεις αὐτὲς εἶναι ποικίλες καὶ καθεμιά ἔχει τὴ σημασίαν της καὶ τὸ βάρος της.

Πρώτη ὅμως εἶναι ἡ ἀγάπη. Δὲν πρόκειται γιὰ τὸν τυφλὸ ἔρωτα, ἀλλὰ γιὰ ἕνα αἶσθημα βαθὺ καὶ ἀγνό, ποὺ προτιμᾷ νὰ προσφέρῃ παρὰ νὰ παίρνῃ. Ὁ ἐγωπαθὴς ἄνθρωπος, ἐκεῖνος ποὺ ἐνδιαφέρεται μονάχα γιὰ τὸ δικό του καλὸ καὶ τὴ δική

Μετὰ τὸ Συναξάριο τοῦ Μηγολογίου προσθέτουν:

«Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ (Τρίτῃ κ.λπ.) τῆς Διακαινησίμου αὐτῆν τὴν ζωηφόρον ἀνάστασιν ἐορτάζομεν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Χριστὸς κατελθὼν εἰς πάλην Ἄιδου μόνος,
λαβὼν ἀνῆλθε πολλὰ τῆς νίκης σκῦλα.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν».

του χαρά, εἶναι ἀκατάλληλος γιὰ γάμο. Θὰ ὀδηγήσῃ τὴ συμβίωση σὲ ναυάγιο, ἀφοῦ θὰ τὴν ἔχη κάνει ἀνυπόφορη.

Ἀντίθετα, ὅταν ὑπάρχη ἡ ἀγάπη, ποῦ κατὰ τὸν Παῦλο «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς», ὁ γάμος θὰ εἶναι εὐλογημένος. Γιατὶ γάμος αὐτὸ θὰ πῆ: ἀλληλοπροσφορά ἀγάπης, σύνδεσμος δυὸ ἀνιδιοτελῶν καρδιῶν. Διάθεση εἰλικρινῆς καὶ πηγαία ν' ἀφιερῶνῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του στὸ ἕτερό του ἥμισυ. Νὰ μὴ στοχάζεται καὶ νὰ μὴν ἐπιδιώκῃ τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ καλὸ αὐτοῦ τοῦ προσώπου, μὲ τὸ ὁποῖο ἐνώθηκε διὰ βίου ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ἡ Ἁγία Γραφή, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἔνταση τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀνθρώπινο γένος, παίρνει σὰν σύμβολο καὶ σὰν εἰκόνα ἀκριβῶς ἓνα τέτοιο γάμο.

Ὅπως ὁ Χριστὸς ἀγαπᾷ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴ «θάλπει», ἔτσι λοιπόν, καὶ ἡμεῖς πρέπει ν' ἀγαπᾶμε τὸ ἕτερό μας ἥμισυ. Τρυφερά, βαθειά, ἀπεριόριστα, χωρὶς ὑστεροβουλία, πρόθυμοι νὰ προσφέρουμε τὸ πᾶν. Νὰ κάνουμε δηλαδὴ ὀλόκληρη τὴ ζωὴ μας μιὰ διαρκῆ θυσία στὸν βωμὸ τῆς συζυγικῆς ἀγάπης. Νὰ μὴ λογαριάζουμε τὸ ἐγὼ μας, ἀλλὰ τί συμφέρει καὶ τί χαροποιεῖ τὸ πρόσωπο μὲ τὸ ὁποῖο σμίξαμε καὶ κάναμε μαζί του οἰκογένεια. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπα, ποῦ θὰ εἶναι οἱ καρποὶ τοῦ γάμου, τὰ παιδιὰ μας.

Ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι διατεθειμένοι οἱ μέλλοντες σύζυγοι, οἱ μέλλοντες γονεῖς. Τότε ὁ γάμος παίρνει τὸ ὑψηλὸ καὶ ὠραῖο του νόημα καὶ χτίζεται πάνω σὲ θεμέλια ἀρραγῆ. Σὰν τὸ σπίτι τῆς γνωστῆς παραβολῆς τοῦ Εὐαγγελίου, ποῦ, θεμελιωμένο πάνω στὸν βράχο καὶ ὄχι στὴν ἄμμο, δὲν παθαίνει τίποτε ἀπὸ τὴς ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν καταφορὰ τῶν ποικίλων δεινῶν. «Ἐστερέωται γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν».

Ἀληθινά, ἄλλη δύναμη δὲν εἶναι γιὰ νὰ προστατεῖ καὶ νὰ σώζῃ μιὰ οἰκογένεια ἀπὸ τὴ διάλυση παρὰ ἡ θεοδίδαχτη ἀγάπη.

Ἄν ὁ Κύριος —λέει ἄλλοῦ ἢ Γραφή— δὲν οἰκοδομήσῃ μὰ πόλῃ, μάταια κοπίασαν ὅσοι τὴν ἔχτισαν. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν μὰ οἰκογένεια ἔχει γιὰ οἰκοδόμο τῆς τὸν Παράκλητο, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἐφ' ὅσον ἡ δομὴ τῆς καὶ τὰ ὑλικά τῆς —αἰσθήματα, ἀρχὲς καὶ ἰδεώδη— προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπη Του, δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ τίποτε. Θλίψεις καὶ δοκιμασίαι θὰ τῇ βροῦν. Ἀλλὰ ὅλες θὰ ὑπερνικηθοῦν χάρι τῆς ἀγάπῃ.

Αὐτὴ ἡ ἀγάπη θὰ ἐμπνέῃ αἰσιοδοξία, καρτερία, ἐλπίδα, ψυχικὸ σθένος, ὥστε ὅλα τὰ ἐμπόδια νὰ ξεπεραθοῦν. Κάθε πόνος εἶναι ἱκανὴ νὰ τὸν γλυκάνῃ. Κάθε δίλημμα νὰ τὸ λύσῃ. Κάθε χαρὰ νὰ τὴν κἀνῃ ἀπόθεμα.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνῃ, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Πρὸς Ἐφεσίους Ἰγνάτιος. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἑορτὴ τῆς Ἀναστάσεως στὴν Ὁρθόδοξῃ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ. — **Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου**, Οἱ Σαράντα Μάρτυρες. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Τὰ Αἰτήματά μας. — **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ἱερέως Δημητρίου Νίκου**, Ἡ Ποιμαντικὴ Συνομιλία ὡς μέσον θεραπείας εἰς τὴν Σωφρονιστικὴν Ἀγωγὴν καὶ μεταχείρισιν τῶν κρατουμένων. — **Νικ. Θ. Λαουτάρη**, Σχέδιον μεθοδεύσεως ἀποκτησεως δι' ἀλληλοβοηθείας τοῦ ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας ἀπὸ τὰ 2 1/2 ἑκατομύρια ἑλλῆν. οἰκογενειῶν. — **Μαρίας Π. Πάσχου**, Πτ. Φ., «Ὅπου ἀνεῖ τὸν Οὐρανόν...». — **Ἡλία Δ. Μπάκου**, Ἀντιδράσεις καὶ κρίσεις κατὰ βιβλιαρίου. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, «Ἐστερέωται ἐπὶ τὴν πέτραν...».

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.